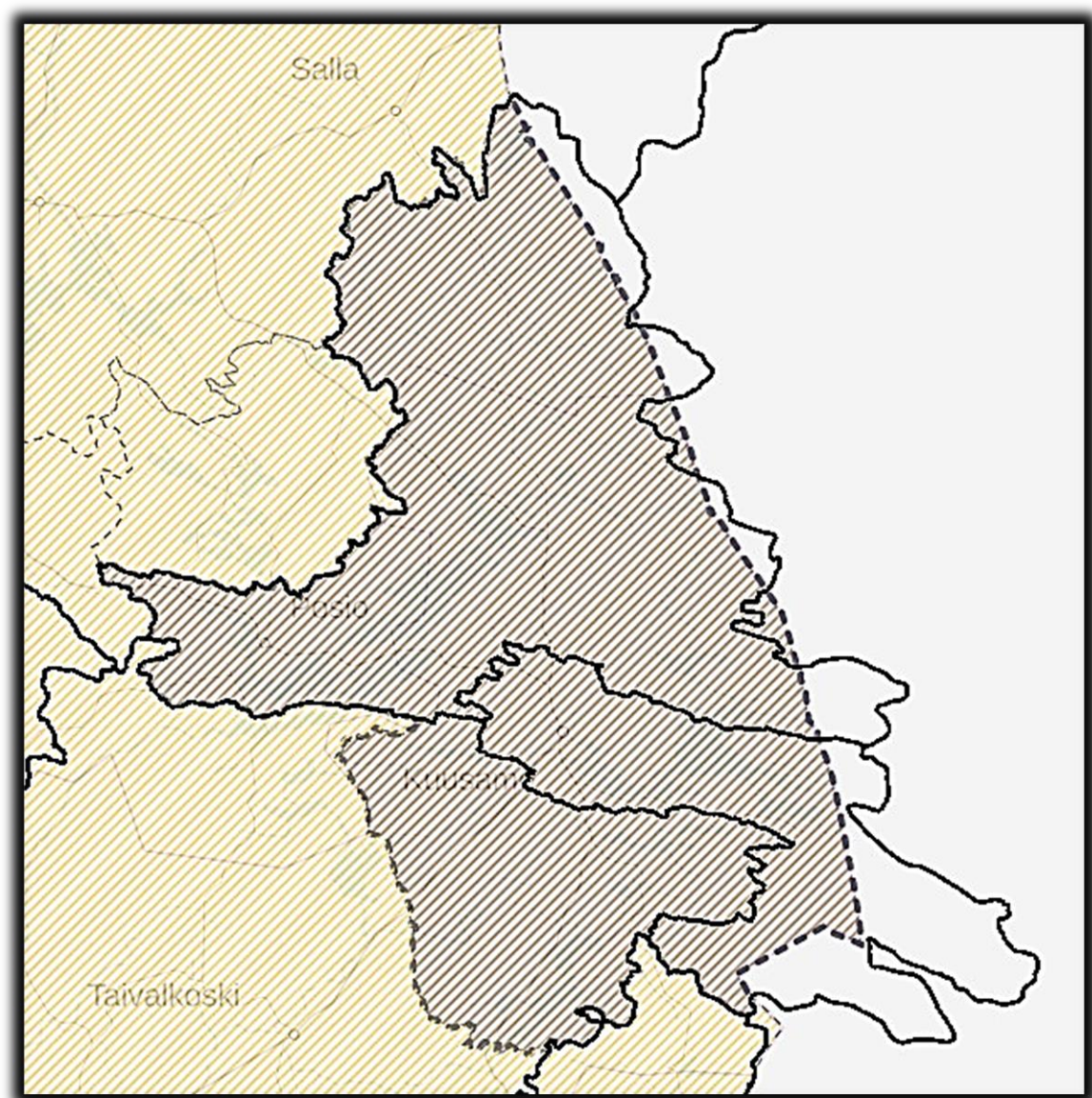

KOILLISMAAN KALATALOUSALUE

Käyttö- ja hoitosuunnitelma

22. KESÄKUUTA 2021

PROAGRIA OULU RY / OULUN KALATALOUSKESKUS
Keskuskuja 1 C 12, 93600 Kuusamo

Koillismaan KTA – KHS -malli 22.6.2020 (LUONNOS)

- Lähtökohtana LUKE:n v. 2018 laatima ehdotus KHS-rungoksi

1. Johdanto/esipuhe

- o Yleisluonteinen kuvaus koko kalatalousalueesta

2. Suunnitelma osa-alueittain

- lähtöajatuksena valuma-alueittain
 - o Koutajoen valuma-alue (järvialtaat, jokivedet, purot, lajisto+lisääntyminen)
 - o Vienan-Kemin valuma-alue (järvialtaat, jokivedet, purot, lajisto+lisääntyminen)
 - o Iijoen valuma-alue (järvialtaat, jokivedet, purot, lajisto+lisääntyminen)
- ”alueen sisäinen jaottelu” mallirungon määrittelemien vaatimusten mukaan, tarvittaessa korostaa tietyllä alueella jotain merkittävää ja määritellä kaikille alueille soveltuvat erikseen jne...

3. Suunnitelma kalastuksenvälvönnän järjestämisestä

- koko KTA:n kattava linjaus, (lisättynä poikkeukset, erityistä huomiota vaativat kohteet yms.)

4. Vaelluskalojen, uhanalaisten kalakantojen ja biologisen monimuotoisuuden huomioon ottaminen toimenpiteissä

- koko KTA:n kattava linjaus, (lisättynä poikkeukset ja erityishuomiot valuma-aluekohtaisessa tarkastelussa, jne.)

5. Täpläravun ja muiden vieraslajien huomioon ottaminen toimenpiteissä

- koko KTA:n kattava linjaus. (osakaskuntien tiedot???)

6. Ehdotus kalastonhoitomaksuina kertyvien varojen omistajakorvauksiin käytettävän osuuden jakamiseksi

- koko KTA:n kattava linjaus, (tekstimuotoilu??)

7. Alueellinen edunvalvonta

- koko KTA:n kattava linjaus.

8. Viestintäsuunnitelma

- koko KTA:n kattava linjaus. (tarkempi suunnitelma aina vuosittain KaVe-suunnitelmassa, yleiskokouspäätös)

9. Käyttö- ja hoitosuunnitelman täytäntöönpano

- koko KTA:n kattava linjaus.

10. Vaikuttavuuden arviointi ja suunnitelman päivitys

- koko KTA:n kattava linjaus. (Tarkasteluväli, muutostarpeet??)

11. Liitteet/lisätiedot

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO.....	3
2. SUUNNITELMA VALUMA-ALUEELLA.....	5
2.1 Perustiedot valuma-alueista, kalastuksesta ja kalakantojen (ml. rapu) nykytilasta.....	5
2.1.1 Koutajoen päävaluma-alue.....	5
2.1.2 Kalastus Koutajoen valuma-alueella.....	6
2.1.3 Kalakannat.....	8
2.1.4 Vesiviljely ja muu käyttö.....	9
2.2.1 Vienan-Kemin päävaluma-alue.....	11
2.2.2 Kalastus Vienan-Kemin valuma-alueella.....	12
2.2.3 Kalakannat.....	14
2.2.4 Vesiviljely ja muu käyttö.....	15
2.3.1 Iijoen päävaluma-alue.....	17
2.3.2 Kalastus Iijoen valuma-alueella.....	18
2.3.3 Kalakannat.....	20
2.3.4 Vesiviljely ja muu käyttö.....	21
2.4 Tavoitetila suunnittelukaudelle Koillismaan Kalatalousalueella.....	20
2.5 Osatavoitteet ja seuranta Koillismaan Kalatalousalueella.....	24
2.6 Kalataloudellisesti merkittävät alueet (kaupallinen kalastus, vapaa-ajan kalastus, kalastusmatkailu, yhtenäislupajärjestelmä, yhteistoiminta).....	24
2.7 Suunnitelma ja toimenpiteet kalakantojen hoitamiseksi ja kalatalouden kehittämiseksi.....	28
2.8 Suunnitelma ja toimenpiteet kalastuksen ja kalakantojen tilan seurannasta.....	29
2.9. Vesistöjen tilaa heikentävät toimet ja uhat.....	29
3. KALASTUKSENVALVONTA.....	30
4. VAELLUSKALOJEN, UHANALAISTEN KALAKANTOJEN JA BIOLOGISEN MONIMUOROISUUDEN HUOMIOONOTTAMINEN TOIMENPITEISSÄ.....	31
5. TÄPLÄRAVUN JA MUIDEN VIERASLAJIEN HUOMIOONOTTAMINEN TOIMENPITEISSÄ.....	32
6. EHDOTUS KALASTONHOITOMAKSUINA KERTYVIEN VAROJEN OMISTAJAKORVAUKSIIN KÄYTETTÄVÄN OSUUDEN JAKAMISEKSI.....	33
7. ALUEELLINEN EDUNVALVONTA.....	34
8. VIESTINTÄSUUNNITELMA.....	34
9. KÄYTTÖ- JA HOITOSUUNNITELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANO.....	34
10. VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI JA SUUNNITELMAN PÄIVITYS.....	35

1. Johdanto

Koillismaan kalatalousalue sijaitsee Kuusamon, Posion, Taivalkosken ja Sallan kuntien alueella. Sijainti maantieteellisesti onkin siis suurimmalta osin Kollismaan ylängön vedenjakaja-alueella (noin 230 – 430 mpy.), joten tyypillisesti vesistöt ovat luonteeltaan karuja ja kirkkaita. Idässä kalatalousalue rajoittuu pitkkin Suomen ja Venäjän välistä valtakunnan rajaa.

Kalatalousalueen vesistöjen rakenne on erittäin monipuolinen. Kokonaispinta-ala on noin 7793 km², joista vesistöjen osuus on 1064,6 km² (n. 13,7 %). Alueella on paljon pieniä, vaarojen ja tuntureiden ympäröimiä lampia ja järviä, sekä isoja järvialtaita. Näiden lisäksi on paljon puroja jokivesistöjä, jotka yhdistävät useita isoja järviä toisiinsa ja muodostavat laajoja vesistöketjuja valuma-alueittain. Päävaluma-alueita Koillismaalla on kolme (3), Venäjälle laskevat Vienan–Kemin latvavesistön (74) ja Koutajoen latvavesistön valuma-alueet (73) ja kalatalousalueen eteläosissa on lijoen vesistön valuma-alueen latvavedet (61), jotka laskevat Itämereen. Päävesistöalueiden sisäpuolelle jää pienempiä osavaluma-alueita, joita on useita kymmeniä johtuen Koillismaan ylängön erityispiirteistä.

Kuntien kesken jakaumaa tarkasteltaessa Posion kunnan alueella kalatalousalue käsittää n. 930 km², Sallan kunnan alueella n. 1360 km² ja Taivalkosken kunnan alueella n. 98 km² laajuiset alueet. Pääosa koko kalatalousalueesta on Kuusamon kunnan alueella, joka on kaikkiaan n. 5450 km². Prosentuaalisesti Koillismaan kalatalousalueesta Kuusamo kattaa n. 70 %, Salla n. 17,5 %, Posio 12 % ja Taivalkoski n. 0,5 %.

Kalatalousalueen muodostaa 57 järjestäytynyttä osakaskuntaa ja 585 muusta vesialueen omistajasta. Yli 50 hehtaaria omistavista osakaskunnista ja muista vesialueen omistajista muodostuu lähes 98 % koko Kalatalousalueen vesipinta-alasta. Suurin yksittäinen vesialueen omistaja on Metsähallitus.

Pinta-ala, ha	Vesialueen omistajien lukumäärä	Lukumäärä, %	Kokonaispinta-ala, ha	Osuus kokonaisalasta, %
> 1	261	40,7	69,9	0,1
1 - 5	192	29,9	482	0,5
5 - 50	102	15,9	1549,9	1,5
50 - 500	42	6,5	7971,1	7,5
500 - 1000	7	1,1	5959,6	5,6
yli 1000	38	5,9	90376,4	84,9
Yhteensä	642	100,0	106408,9	100,0

Taulukko 1: Kalavesien omistajien omistussuhteet

Kalatalousalueen alueella harjoitetaan aktiivista vapaa-ajan kalastusta eri pyyntimuodoilla ja -tavoilla sekä merkittävää kaupallista sisävesikalastusta. Vesistöjen hyödyntämiseen ja käyttöön negatiivisesti vaikuttavia ulkoisia tekijöitä on nykyisellään melko vähän ja suurimmaksi ongelmaksi monella osa-alueella onkin muodostunut vesistöjen mahdollistama vuosittainen hyödyntämättömyys. Muutokset kalastuskulttuurin kehittämisessä ovat ohjanneet

LUONNOS 22.6.2021

käyttöä enemmän vapaa-ajan kalastuksessa, kuin ammatillisella puolella ja vesistöistä saatava kalataloudellinen hyöty jää monin paikoin pieneksi.

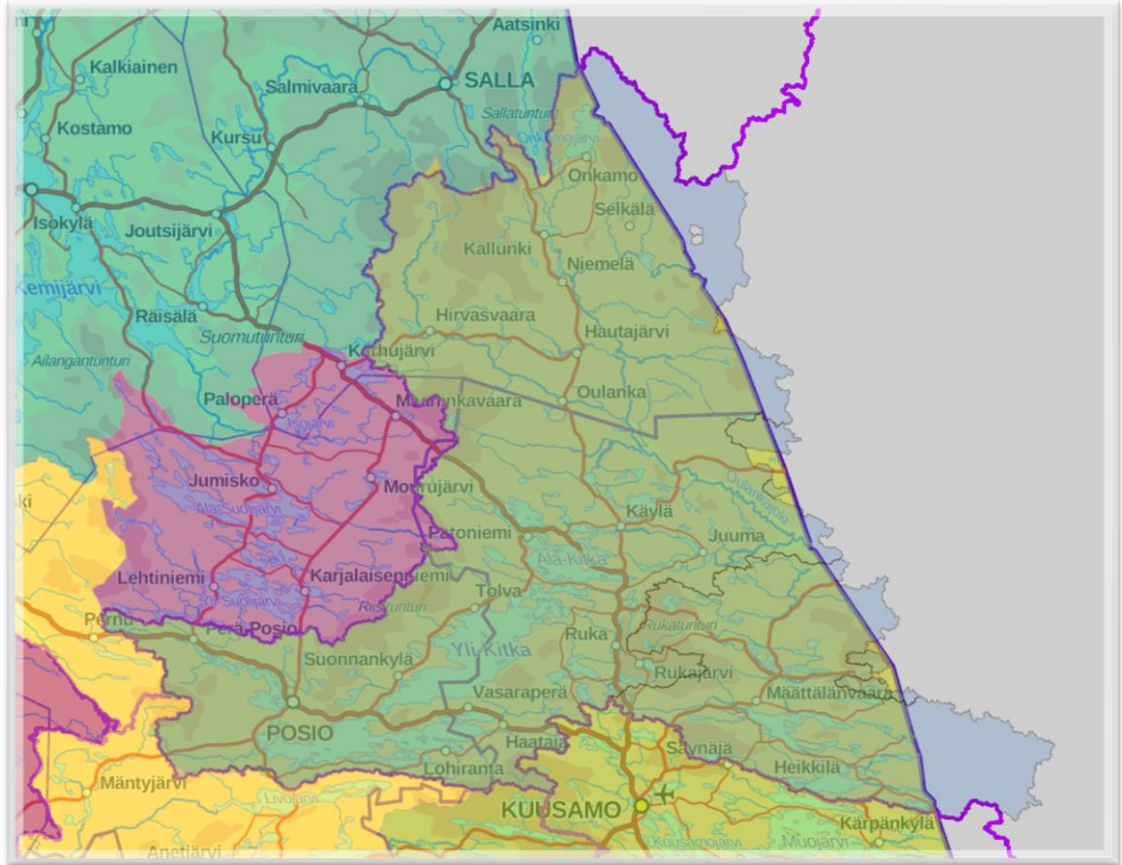
Vuonna 2016 voimaan tulleen kalastuslain (379/2015) mukaan, Kalatalousalueiden tehtäviin kuuluu laatia ja toteuttaa käyttö- ja hoitosuunnitelma, jossa kuvataan toiminnan tärkeimmät päälinjat kalavarojen hoidolle ja käytölle. Käyttö- ja hoitosuunnitelman laadinta ja toteuttaminen käytännön tasolla tulee perustua ”parhaaseen käytettävissä olevaan tutkimus- ja seurantatietoon” ja sen painoarvo tulee olla vanhoihin kalastusalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmiin vertailtaessa suurempi ja sitovampi. Käyttö- ja hoitosuunnitelmassa tulee näkyä kalastuslain kehittämistavoitteet kokonaisvaltaisesti. Sisältöön vaikuttavat myös muut kalavarojen hoitoon ja käyttöön liittyvät strategiset linjaukset, jotka tulee huomioida. Yksityiskohtaiset vuositasen tavoitteet ja toimenpiteet käyttö- ja hoitosuunnitelman toteuttamiseksi, kirjataan vuosittain toimintasuunnitelmien sisältöön.

Käyttö- ja hoitosuunnitelmassa käytetään sisäänrakennettua kestävää kalavarojen käytön ja hoidon ”ohjauspyörän” periaatetta. Lähtökohta on nykytilanteen kokonaisvaltainen tietämys, jota pyritään ohjaamaan siten, että yleisen tavoitetilan saavuttaminen on mahdollista. Tämän yhteyteen pyritään luomaan mittarit, joilla pystytään todentamaan toimien vaikutus ja samalla luomaan tukitoimet, joilla asetettuja tavoitteita voidaan saavuttaa. Mikäli asetettuja tavoitteita tai osatavoitteita ei realistisesti saada toteutettua suunnitelmakauden aikana, käyttö- ja hoitosuunnitelman ympärillä tapahtuvista muutoksista riippuen, voidaan käyttö- ja hoitosuunnitelmaan toteuttaa päivityksiä ”parhaaseen käytettävissä olevaan tutkimus- ja seurantatietoon” perustuen.

2. Suunnitelma valuma – alueille

2.1 Perustiedot valuma-alueista, kalastuksesta ja kalakantojen (ml. rapu) nykytilasta

2.1.1 Koutajoen päävaluma–alue

Koutajoen päävaluma-alueen vedet saavat lännessä alkunsa läheltä Pernun kylää Posiolla, josta ne laskevat Posionjärven kautta Yli- ja Ala-Kitkajärveen ja sitä kautta Kitkajokeen, joka yhtyy Venäjän rajan läheisyydessä Oulankajokeen. Pohjoisessa valuma-alue saa alkunsa Sallatunturin etelä- ja Onkamojärven pohjoispuolelta, josta vedet valuvat puroja ja isompia jokia sekä järviä pitkin Oulankajokeen ja sieltä Venäjän Pääjärven suuntaan.

Eteläosassa valuma-aluetta vedet valuvat Venäjän rajan tuntumasta purojen, jokien ja järviä kauden kautta Kuusinkijokeen, joka yhtyy Venäjän rajan ylitettyään Oulankajokeen.

Valuma-alueen laajuus on kokonaisuudessaan 4040 km², joka käsittää paljon pieniä lampia, järviä sekä isoja järviä. Yli 500 hehtaarin laajuisia järviä on Koutajoen päävaluma-alueella 7 kpl, joista merkittävin on Yli- ja Ala-Kitkajärvi (laajuus yht. 28 642 ha).

Valuma-alueella olevien järvien ja jokien vedenlaatu on yleisesti hyvässä tai erinomaisessa ekologisessa tilassa. Järvet tai niiden osat ja virtavedet, joissa ekologinen tila on vaarantunut, sijaitsevat asutustaajaman tai -keskittymien läheisillä alueilla ja näissä vesistöjä kuormittavia tekijöitä ovat enimmäkseen yhdyskuntatoiminnan mukanaan tuomat

LUONNOS 22.6.2021

ravinne päästöt. Valuma-alueella on tehty paljon metsäojituksia, joiden päästöt vesistöihin ovat olleet merkittäviä (mm. ravinteet, humus), mutta nykyisellään vaikutukset ovat kohtalaisen vähäisiä. Alueella on tarvetta lähitulevaisuudessa tehtäville kunnostusojituksille. Nämä voivat osaltaan aiheuttaa merkittäviä vesien ekologisen tilan muutoksia, mutta vaikutusalue voi olla hyvinkin paikallista. Tietyt alueet ovat rehevöityneet, jolloin vesistöissä on ilmennyt leväkukintoja, kalakantojen vääristymistä, särkikalojen runsastumista, sekä vesien samentumista.

Valuma-alueella on useita laajoja luonnonsuojelualueita, joissa on kalastukseen ja sen järjestämiseen vaikuttavia rajoituksia. Tärkeimpinä kohteina ovat Oulangan kansallispuisto ja Yli-Kitkajärven länsipuolella sijaitseva Riisitunturin kansallispuisto. Luonnonsuojelualueiden (kansallispuistot, soidensuojelualueet, Natura 2000 -alueet) yhteenlaskettu laajuus on n. 750 km², joka käsittää n. 18,5 % koko maa-alueesta. Tämän lisäksi on useita pieniä, yksityisiä suojelukohteita, mutta näiden merkitys kalastuksen ja kalavedenhoidon näkökulmasta on hyvin pieni.

2.1.2 Kalastus Koutajoen valuma-alueella

Koutajoen valuma-alue on merkittävä sekä kaupalliselle että vapaa – ajankalastukselle. Alue on puhtaiden sekä monipuolisten vesistöjen ja ympäristön takia erityinen ja tämä koetaan vetovoimatekijänä Koillismaahan Kalatalousalueelle.

- Kaupallinen kalastus

Alueen osakaskunnat ovat hoitaneet ammattikalastuksen lupien järjestämisen ja keränneet vuosikohtaisesti saalistilastointeja vaihtelevasti, joten täysin selvää tilastotietoa ei ole kaikilta vesialueilta. Alueen järvioltailla toimii useita kaupallisia kalastajia ja Koillismaalla kalastajien määrä on 2000 -luvulla pysynyt melko vakaana. Kalastajien ikärakenne on myös tällä tarkasteluajalla hieman nuorentunut.

Kaupallinen kalastus alueella on painottunut pääosin Yli- ja Ala – Kitkajärveen (Posio/Kuusamo), jossa tärkeimpänä saaliskalana on ”Kitkan Viisas” -nimikkeellä tunnettu kääpiöitynyt muikku. Viime vuosina myös runsastuneet särkikalakannat, ovat mahdollistaneet uusien tuotteiden kehittämisen. Kalojen käsittelyyn soveltuvia toimivia kalasatamia on Kitkajärvillä 2 kpl, Posion Mourusalmella ja Ala-Kitkan kalasatama Kuusamon Takkusal-mella. Näiden lisäksi Kuusamossa toimii kalastajien yhteiskäytössä olevia kalankäsittelyti-loja, joissa saaliit pystytään kustannustehokkaasti jatkojalostamaan ja pakkaamaan.

Tämän lisäksi merkittäviä ammattikalastuksen saaliskaloja ovat särkikalat, ahven, hauki, made ja siika. Pyyntimuodoista kesä- ja talvinuottoa on ollut suosituinta ja tämän lisäksi pyyntiä harjoitetaan rysillä, verkoilla ja katiskoilla. Kitkajärvillä ei ole ollut ammatti-maista troolipyyntiä, mutta muikun troolausta on kokeiltu Yli-Kitkajärvellä. Särkikalojen saaliit ovat vaihdelleet vuosittain jonkin verran, koska näiden runsastumisen myötä, osa-kaskunnat ovat toteuttaneet ulkopuolelta tuettua poistopyyntiä, hallinnoimillaan vesialu-eilla.

LUONNOS 22.6.2021

Ammattikalastajien määrän lisäämiseksi on eri tahojen toimesta järjestetty alueellisia koulutuksia ja hankkeita, jotta alalle saataisiin uusia toimijoita, mutta ammattista julkisuudessa esitettyä kuvaa ei ole pidetty houkuttelevana ja yleisesti työtä pidetään raskeana. Tätä ongelmaa on yritetty ratkaista alueella monilla innovaatiohankkeilla, jotta teknologian kehittyessä ala koettaisiin tulevaisuudessa houkuttelevampana ja uusia toimijoita saataisiin alalle ja turvattua kotimaisen kalan saatavuus markkinoilla. Työtä helpottamaan on eri kalalajien pyyntiin ja käsittelyyn saatukin parannuksia ja tätä kautta ammatillinen kalastus helpottunut ja arvostus sitä kohtaan kohonnut.

- Vapaa-ajan kalastus

Vapaa-ajan kalastuksella tarkoitetaan kotitarvekalastajia, alueella laajemmin liikkuvia, lähinnä vapavälineitä käyttäviä kalastajia, satunnaisesti kalastavia, sekä näiden väliin sijoittuvia kalastajia. Vapaa-ajan kalastajista osa on myös kalaveden omistajia tai osakkaana yhteisiin kalavesiin ja kalastavat pääosin ”omilla vesillä”. Osa kalastajista on liikkuvampia ja kalastavat useilla yhtenäislupa-alueilla. Vapaa-ajan kalastuksen rakenne tunnetaan melko hyvin koko valuma-alueella.

Koko valuma-alue on, monipuolisuutensa takia, suosittua vapaa-ajankalastuskohdetta. Merkittävimpänä ja vahvana vapaa-ajan kalastuksen muotona on seisovilla pyydyksillä tapahtuva kalastus, joka painottuu laajalti koko alueelle kohdistuen useisiin eri kalalajeihin. Alueella harjoitetaan myös paljon jokialueille kohdistuvaa vakakalastusta sekä järvillä pilkkiongintaa ja vetouistelua.

Vapaa-ajan kalastuksen järjestämisestä ovat vastanneet osakaskunnat itsenäisesti tai kalastalousalue, mutta saalistilastointi eri alueilla ja pyyntimuodoilla on ollut vaihtelevaa, eikä näin olleen kokonaissaaliista tai lajijakaumasta ole tarkkaa kuvaa tai tietoa. Tulevaisuuden hoitotoimintaa suunniteltaessa tulee panostaa tiedonkeruun järjestämiseen ja tallentamiseen riittävän tehokkaasti. Tehokkaan ja kattavan saalistilastoinnin kautta on vesialueiden käyttöön liittyviä linjauksia helpompi toteuttaa.

Koutajoen valuma-alueella on useita laajoja yhtenäislupa-alueita, jotka helpottavat vapaa-ajan kalastuksen järjestämistä. Yhteislupa-alueita on muodostettu mm. Kitkajärville, Ylä-Oulanka- sekä Kitka- ja Kuusinkijoelle. Tämän lisäksi vapaa-ajan kalastusta harjoitetaan monimuotoisesti pienemmillä järvillä ja lammilla, joiden kalastus- ja lupajärjestelyistä osakaskunnat vastaavat.

Nykyisen lupakäytännön toimivuus ja jo olemassa olevat palvelut mahdollistavat mm. kalastusmatkailun kehittämisen Koillismaalla entisestään.

Tärkeimpinä saalistilajeina vapaa-ajankalastajilla ovat järvitaimen (joki- ja järviolueet), harjus (jokialueet), muikku, siika, ahven ja hauki (järviolueet). Varsinkin järvitaimen ja harjukseen kohdistuu tietyillä alueilla iso pyyntipaine, joka ohjaa tarvetta kalastuksen säätelyn toteuttamiselle näille alueille.

- Kalastusopastoiminta

Alueella toimii muutamia kalastusmatkailuun keskittyviä yrityksiä, mutta näiden aktiivisuudesta ja toiminnasta joki- ja järviolueilla on vähän tietoa. Kalastusopastoimintaan tarkoitettua ELY-keskuksen myöntämää lupaa ei toistaiseksi ole myönnetty opastoimijoille, vaan kalastusoppaat ovat toimineet yhteislupa-alueiden tai osakaskuntien sääntöjen ja määräysten mukaisesti. Osa Koillismaan alueella toimivista matkailuyrityksistä järjestää myös ohjattuja kalastusmatkoja alueella, mutta kokonaisuudessaan toiminta on pientä, eikä merkittävästi vaikuta kalakantoihin tai -lajeihin.

Pääasiassa kalastusoppaat kuljettavat asiakkaita virtavesille, joella tapahtuvaan vapaa-ajan kalastukseen, tai Kitkajärville vetouistelemaan. Pienempien vesistöjen hyödyntäminen on jäänyt kalastusopastoiminnassa huomattavasti vähemmälle huomiolle ja näihin kohdistuvaa opastoimintaa tuleekin kehittää yhtenä vetovoimatekijänä kalastusmatkailun osana.

2.1.3 Kalakannat

Koutajoen valuma-alueella esiintyvien kalakantojen tilasta ja runsaudesta ei ole saatavilla tilastollisesti yksityiskohtaista tietoa kaikilta osin. Pääasiallisesti kantojen tilaa on seurattu tilastokelpoisesti Kitkajärvien muikun, järvitaimenen, siian, hauen, särkikalojen ja ahvenen osalta, sekä Kitka-, Oulanka- ja Kuusinkijoen yhteisluvan harjus- ja järvitaimensaaliista. Muiden kalalajien kantojen tilasta tietoa on kerätty kaupallisten kalastajien ja vapaa-ajankalastajien haastatteluilla luvanmyyntitapahtumien yhteydessä.

Osakaskuntien vaihtelevan käytännön myötä useilta isommilta vesistöketjuilta ei ole kattavaa saalistilastointia tehty, koska kalastuspaine on näillä alueilla laskenut huomattavasti 1990-luvulta lähtien ja saalistilastoinnin tuloksien ei ole enää koettu antavan riittävän laajaa kuvaa hiipuneiden kalastajamäärien takia. Oulanka-, Kitka- ja Kuusinkijoen uhanalaisista järvitaimenkannoista ja harjuskannoista on olemassa paljon erilaista teollista tutkimustietoa ja seurantatilastoja pitkinä aikasarjoina, joita pystytään hyödyntämään kalakantojen sääntelypäättönsien tueksi.

Yleisesti valuma-alueen vesistöissä on tapahtunut muutoksia kannoissa ja monin paikoin hauki- ja särkikalakannat ovat voimakkaasti runsastuneet. Vaikuttavia syitä on monia ja tärkeimpinä voidaan pitää yleisesti kalastuskulttuurin muokkautuminen, vesistöjen ulkoisen kuormituksen mukanaan tuomat muutokset ja vesistöjen potentiaalinen hyödyntämättömyys. Monin paikoin järvillä ja lammilla ei ole riittävän tehokasta pyyntiä, josta on seurannut kalakantojen tilan heikkeneminen ja vääristyminen.

2.1.4 Vesiviljely ja muu käyttö

Koutajoen valuma-alueella on vuosien ajan kasvatettu kalanpoikasia luonnonravintolammikoissa, joten alue on muodostunut valtakunnallisesti erittäin merkittäväksi kalanpoikasten (pääasiassa eri siikalajikkeet ja harjus) toimitusalueeksi. Valtakunnallisen vesiviljelyrekisterin mukaan alueella on useita toimijoita ja 13 kpl eri lampi- tai järvesiä kasvatuskäytössä.

Luonnonravintolammikkoviljelyn vaikutukset vesistöihin ovat melko vähäisiä, koska ulkopuolisia kuormituksia (mm. poikasten ruokinta) ei ole ja mahdolliset vesistöihin vaikuttavat tekijät koostuvat Ph -arvojen säätelystä (kalkitus) tai lammikoiden desinfiointi (Rotenon-käsittely) ja toimenpiteet ovat kertaluontoisia, tarpeen näin vaatiessa. Koutajoen valuma-alueella tuotetaan miljoonia kappaleita poikasia eri puolelle suomea vuosittain.

Kalankasvatustoimintaa tapahtuu myös Kitkajoen yläosalla, Käylänkoskella sijaitsevassa yksityisomisteisessa kalanviljelylaitoksessa. Laitos tuottaa pelkästään istutuspoikasia Koillismaan alkuperäisistä kalakannoista, tai Koillismaalla syntyneistä poikasista. Kalanviljelylaitos on sijainnut Käylänkoskella 1930 – luvulta alkaen pääasiassa valtiojohtoisesti (RKTL, LUKE v. 2016 asti) ja tuottanut poikasia mm. Koillismaan alueen tarpeisiin ja tutkimuskäyttöön.

Pitkään jatkunut kasvatustoiminta on myös aiheuttanut aiemmin Kitkajoen alemmille osuuksille ongelmia veden laadun suhteen. Laitoksen vesitys on tapahtunut johtamalla vesi Käylänkoskesta suoraan laitokselle ja laitokselta takaisin koskeen, jonka myötä ravinteita on vuosien saatossa päässyt virtaamaan merkittäviä määriä alavirtaan. Alapuolella on havaittu liettymähaittoja, lisääntyneitä vesikasvien kasvustoja ja vesissä on paikoin kesäaikaan sameutta.

Nykyisellään kalanviljelylaitoksen ympäristöhaitat jäävät melko vähäisiksi, tuotantotekniikoiden kehittyessä ja kasvatuksessa käytetyn kalanrehun muuttuessa ympäristöystävällisemmiksi. Näin ollen haitat jäävät paljon paikallisemmiksi, mutta vedenlaadun muutoksia on syytä seurata aktiivisesti.

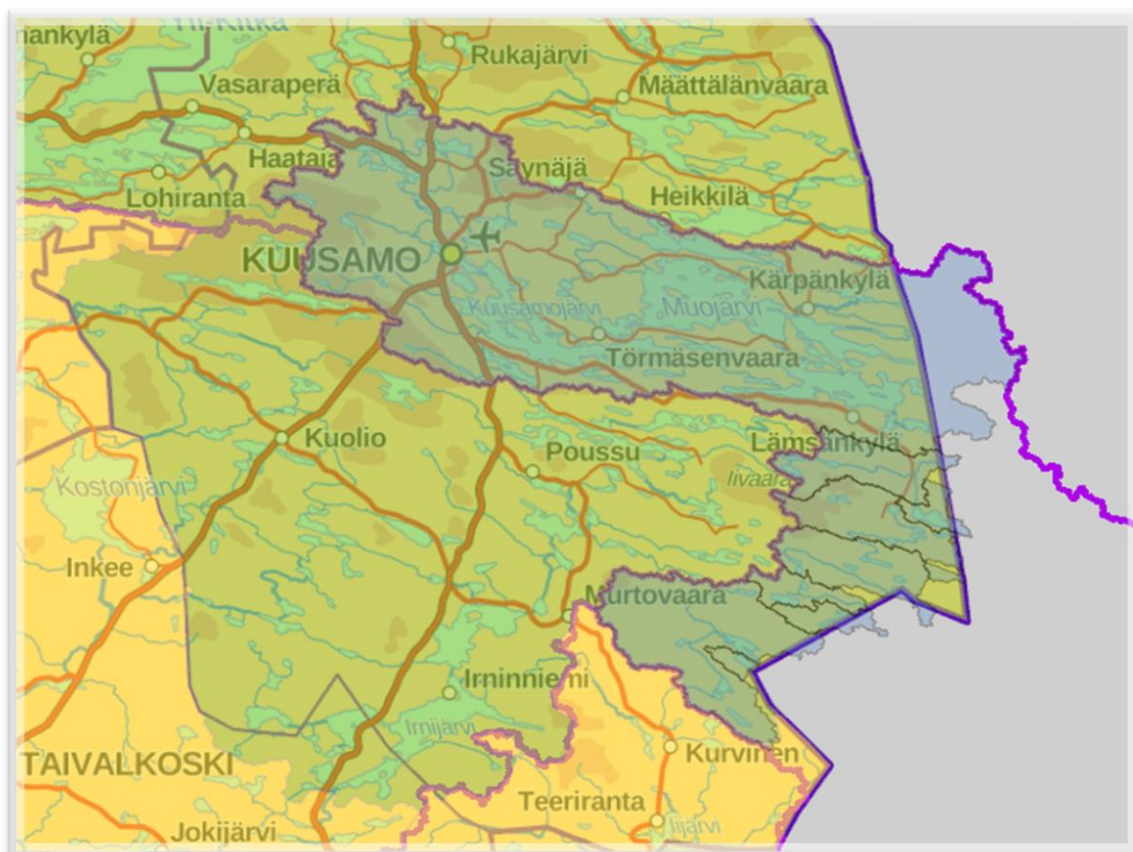
Kalanviljelytoimintaa on harjoitettu myös Oulankajoen latvavesistön alueella Onkamon kylässä, jossa Onkamojärven alapuolella joen tuntumassa, on nähtävillä tätä toimintaa varten useita kaivettuja maa-altaita, jotka ovat poistuneet käytöstä jo 1990 -luvun lopulla. Vesistövaikutuksien voidaan katsoa olevan palautuneen normaaliin tilaan ja laitoksella ei enää nykyään ole Oulankajoen vesistön tilaa heikentäviä vaikutuksia.

Valuma-alue on kokonaisuudessaan hyvin merkittävää vapaa-ajanasutuskohdetta monipuolisen luonnon takia. Myös vakituista vesistöjen äärellä olevaa asutusta on paljon ja näiden vaikutuksesta on vesistöihin kohdistunut merkittäviä pistekuormituksia, jotka ovat paikallisesti aiheuttaneet joillekin vesistön osille vedenlaadullisia ongelmia ja kalakantojen muutoksia.

LUONNOS 22.6.2021

Merkittävin yksittäinen vesistön kuormittaja on ollut laajentunut Rukan matkailukeskus, jonka tilanne on huomattavasti parantunut viime vuosina jätevedenpuhdistuslaitoksen toiminnan aloittamisen jälkeen. Rukan kautta on kulkeutunut merkittävästi Kesäjokea pitkin Kitkajärven Kesälahteen ravinnekuormitusta, joka on paikallisesti lisännyt rehevöitymistä alueella. Kesälahti ja Kesäjoki ovat Suomen Ympäristökeskuksen (SYKE) valtakunnallisen vedenlaadun pysyvä tarkkailupiste ja vedenlaadun muutoksia seurataan jatkuvasti.

Muuta vesistökäyttöä alueella on lähinnä järvillä tapahtuva moottoriveneillä liikkuminen eri tarkoituksessa, jotka omalta osaltaan aiheuttavat kuormitusta vesistöille, mutta näiden merkitystä voidaan pitää erittäin vähäisenä koko vesistöaluetta tarkasteltaessa. Yksittäisiä vesistörakennustoimia toteutetaan monin paikoin ja ovat yleensä hyvin lyhytkestoisia ja töiden aiheuttama kuormitus jää pistemäiseksi ja vähäiseksi kokonaisuudessa.

2.2.1 Vienan-Kemin päävaluma-alue

Vienan-Kemin päävaluma-alueen vedet sijoittuvat kalatalousalueen itä – osalle ja sijaitsevat kokonaisuudessaan Kuusamon kunnan alueella. Vedet virtaavat Kuusamon taajaman länsipuolelta Kuusamojärven kautta Muojärveen ja lopuksi useampaa jokea ja puroa pitkin Venäjän puolelle Pistojärveen ja lopuksi Vienan mereen.

Valuma-alueen laajuus on kokonaisuudessaan n. 1320 km², jossa hallitsevana on isot järvioltaat Kuusamo-, Muo-, Joukamo- ja Kirpistöjärvien muodossa. Isot järvioltaat muodostavat yhteensä n. 14820 ha:n suuruisen vesistöalueen. Valuma-alueen etelä- ja itä-osassa Venäjän rajan läheisyydessä on paljon pieniä lampi- ja järvivesiä.

Valuma-alueella olevien järvien ja jokien vedenlaatu on yleisesti hyvässä tai erinomaisessa ekologisessa tilassa. Järvet tai niiden osat, joissa ekologinen tila on vaarantunut, sijaitsevat asutustaajaman tai -keskittymien läheisillä alueilla ja näissä vesistöjä kuormittavia tekijöitä on enimmäkseen yhdyskuntatoiminnan kautta tulleet vaikutukset. Merkittävää heikkenemistä yleisten vedenlaatumittareiden mukaan on tapahtunut Kuusamon taajamassa sijaitsevassa Leskelänjärvessä, Torankijärvessä ja Kuusamojärvessä Kirkkolahden alueella.

Torankijärveen on johdettu Kuusamon jätevedenpuhdistamolta tulevia puhdistettuja yhdyskuntajätevesiä, jotka ovat vaikuttaneet negatiivisesti näiden alueiden ekologiseen tilaan, ja vaikutukset ovat vuosien saatossa heikentäneet myös koko Kuusamojärven tilaa. Valuma-alueella on maa- ja metsätalouden ehdoilla suoritettuja ojituksia, joiden päästöt vesistöihin ovat olleet merkittäviä (mm. ravinteet, humus), mutta nykyisellään näiden vaikutukset ovat vähentyneet. Alueella on tarvetta lähitulevaisuudessa tehtäville

LUONNOS 22.6.2021

kunnostusajatuksille, jotka voivat osaltaan aiheuttaa merkittäviä vesien ekologisen tilan muutoksia, mutta vaikutus voi olla hyvinkin paikallista. Osassa alueita on tapahtunut rehevöitymistä, jonka vaikutukset vesistöissä on ilmenneet leväkukintoina, kalakantojen vääristymisenä ja särkikalojen runsastumisena sekä vesien samentumisena.

Valuma-alueella on eri kokoisia luonnonsuojelualueita, joista merkittävin on Muojärvellä sijaitseva Erityinen suojelualue (SAP ja SAC), laajuus yhteensä n. 4500 ha. Luonnonsuojelualueiden (suojelualueet, Natura 2000 -alueet) yhteenlaskettu laajuus on n. 750 km², joka käsittää n. 18,5 % koko maa-alueesta. Tämän lisäksi on useita pieniä, yksityisiä suojelukohteita, mutta näiden merkitys kalastuksen ja kalavedenhoidon näkökulmasta on hyvin pieni.

2.2.2 Kalastus Vienan – Kemin valuma-alueella

Vienan – Kemin valuma – alue on järvisyytensä johdosta erittäin merkittävä monipuolisen kaupallisen kalastuksen ja vapaa – ajan kalastuksen kannalta. Vesistöjen yleisen tilan puolesta alueella on mahdollista toteuttaa kalastusta kestävästi kalakantojen tilaa vaarantamatta.

- Kaupallinen kalastus

Kaupallisen kalastuksen järjestämisestä alueella ovat vastanneet osakaskunnat, jotka ovat myöntäneet luvat toimintaan eri vesistökohteille. Kaupallisille kalastajille myönnettyjen lupien saamiseksi osakaskunnat ovat keränneet saalistilastointia vuosikohdaisesti, mutta täysin selvää tilastotietoa ei ole kaikilta vesialueilta. Alueen järvioltailla toimii useita kaupallisia kalastajia ja Koillismaalla kalastajien määrä on 2000 -luvulla pysynyt melko vakaana. Kalastajien ikärakenne on myös tällä tarkasteluajalla hieman nuorentunut ja uusia kaupallisia kalastajia aloittanut toimintaa tällä alueella.

Kaupallinen kalastus on painottunut enimmäkseen isoille, helposti saavutettaville järvioltailla. Isoimman järvioltaan (Muojärvi) alueella on toiminnassa yksi Sossonniemellä sijaitseva kalasatama saaliskalojen alkukäsittelyä varten, joka toimii useamman kalastajan käytössä. Tärkein saaliskalalaji on muikku, jota pyydetään tasaisesti eri puolilta valuma – alueen järviä. Myös tällä alueella merkittävä särkikalojen runsastuminen on mahdollistanut uusien tuotteiden kehittymisen kotimaisen järvikalan ympärille. Tämän lisäksi kaupallisen kalastuksen saaliskaloja ovat ahven, hauki, made ja siika.

Pyyntimuodoista kesä- ja talvinuottoaus on ollut suosituinta ja tämän lisäksi pyyntiä harjoitetaan rysillä, verkoilla ja katiskoilla riippuen pyynnin kohteena olevista kalalajeista. Alueella ei ole harjoitettu ammattimaista troolipyyntiä. Särkikalojen vuotuiset saalismäärät ovat olleet vaihtelevia eri järvillä, mutta isoimmilla järvillä on tehty merkittävää vähempiarvoisten kalojen poistopyyntiä jo useita vuosia osana kaupallisen kalastuksen toimintaa.

LUONNOS 22.6.2021

Kaupallisten kalastajien määrän lisäämiseksi on eri tahojen toimesta järjestetty alueellisia koulutuksia ja hankkeita, jotta alalle saataisiin uusia toimijoita, mutta ammatista julkisuudessa esitettyä kuvaa ei ole pidetty houkuttelevana ja yleisesti työtä pidetään raskaana. Tätä ongelmaa on yritetty ratkaista alueella monilla innovaatiohankkeilla, jotta teknologian kehittyessä ala koettaisiin tulevaisuudessa houkuttelevampana, uusia toimijoita saataisiin alalle ja turvattua kotimaisen kalan saatavuus markkinoilla. Työtä helpottamaan on eri kalalajien pyyntiin ja käsittelyyn saatukin parannuksia, ja tätä kautta ammatillinen kalastus on helpottunut ja arvostus sitä kohtaan kohonnut.

- Vapaa – ajan kalastus

Vapaa-ajan kalastuksella tarkoitetaan kotitarvekalastajia, alueella laajemmin liikkuvia tai toisella alueella liikkuvia, lähinnä vapavälineitä käyttäviä kalastajia, satunnaisesti kalastavia sekä näiden väliin sijoittuvia kalastajia. Vapaa-ajan kalastajista osa on myös kalaveden omistajia tai osakkaana yhteisiin kalavesiin ja kalastavat pääosin ”omilla vesillä”. Osa kalastajista on liikkuvampia ja kalastavat useilla yhtenäislupa-alueilla ja vapaa-ajan kalastuksen rakenne tunnetaan melko hyvin koko valuma-alueella.

Koko valuma-alue on melko suosittua vapaa-ajankalastuskohdetta monipuolisuutensa takia. Varsinkin järviolueet ovat olleet perinteisillä seisovilla pyydyksillä tapahtuvan kalastuksen alueita, joka on tuonut merkittävästi lupatuloja osakaskunnille. Alueella harjoitetaan myös jokialueille kohdistuvaa vakalastusta, sekä järvillä pilkkiongintaa ja veto-uistelua. Vapaa-ajan kalastuksen järjestämisestä ovat vastanneet osakaskunnat itsenäisesti tai kalastalousalue, mutta saalistilastointi eri alueilla ja pyyntimuodoilla on ollut vaihtelevaa, eikä näin olleen kokonaissaaliista tai lajijakaumasta ole tarkkaa kuvaa tai tietoa. Tulevaisuuden hoitotoimintaa suunniteltaessa tuleekin panostaa tiedonkeruun järjestämiseen ja tallentamiseen riittävän tehokkaasti.

Alueella on toiminnassa Järvi – Kuusamon yhteislupa-alue, jonka osuus vapaa-ajan kalastuksen järjestämisessä on merkittävä. Tämän toiminta kattaa kaikki valuma-alueella sijaitsevat isot järvialtaat ja mahdollistaa kalastuksen monipuolisesti. Yhteislupa kattaa myös vesistöjä Koutajoen valuma – alueen puolelta (Suininki- ja Kiitämäjärvi), jolloin laajuus on valtakunnallisestikin tarkasteltuna merkittävä. Pienempien järvi- ja lampivesien ja virtavesikohteiden kalastuksen järjestämisestä ovat vesialueen omistajat vastanneet itsenäisesti omien lupakäytäntöjensä mukaisesti.

Tärkeimpinä saalislajeina vapaa-ajankalastajilla ovat järvitaimen (joki- ja järviolueet), järvilohi (istutettuna järvialtaille), harjus (jokialueet), muikku, siika, ahven ja hauki (järviolueet).

- Kalastusopastoiminta

Alueella toimii yksittäisiä kalastusmatkailua harjoittavia yrityksiä, mutta näiden aktiivisuudesta ja toiminnasta joki- ja järviolueilla on vähän tietoa. Kalastusopastoimintaan tarkoitettua ELY-keskuksen myöntämää lupaa ei toistaiseksi ole myönnetty opastoimijoille, vaan kalastusoppaat ovat toimineet yhteislupa-alueiden tai osakaskuntien sääntöjen ja määräysten mukaisesti.

Osa Koillismaahan alueella toimivista matkailuyrityksistä järjestää myös ohjattuja kalastusmatkoja alueella, mutta kokonaisuudessaan toiminta on pientä, eikä merkittävästi vaikuta kalakantoihin tai -lajeihin. Pääasiassa kalastusoppaat kuljettavat asiakkaita virtavesille joella tapahtuvaan vapapyyntiin, tai järvikohteille veto-/heittouistelemaan. Pienempien vesistöjen hyödyntäminen on jäänyt kalastusopastoiminnassa huomattavasti vähemmälle huomiolle ja näihin kohdistuvaa opastoimintaa tuleekin kehittää yhtenä veto-voimatekijänä kalastusmatkailun ja opastoiminnan osana.

2.2.3 Kalakannat

Vienan – Kemin valuma-alueen kalakannoissa on tapahtunut jonkin verran muutoksia luontaisesti esiintyneiden lajien suhteessa. Alueelta on kerätty varsinkin isojen järvien osalta aktiivisesti saalistietoa niin kaupallisilta kuin vapaa-ajan kalastajilta. Tilastokelpoista saalistietoa on saatu muikun, siian, lohikalojen (järvitaimen ja -lohi) ja särkikalojen osalta. Kuitenkaan kaikista vesistön osista ei ole saatu paljoa tietoa, koska alueen osakaskuntien käytännöt saalistiedusteluiden toteuttamiseksi ovat vaihtelevia.

Kemin valuma-alueen kalakannoissa on tapahtunut jonkin verran muutoksia luontaisesti esiintyneiden lajien suhteessa. Paikoitellen siikakannat ovat kärsineet paljon, särkikalojen ja haukikantojen runsastumisen takia, jolloin kalakantojen suhteet eri vesistön osissa ovat vääristyneet.

Osakaskunnilta kerättyjen saalistietojen pohjalta voidaan todeta, että koko 2000 - luvun ajan ovat Kirpistö-, Suininki- ja Kiitämäjärvillä (?) kuorekannat lisääntyneet ja paikoitellen jopa haitanneet kaupallisen kalastuksen toimintaa. Pelkona on, että kuore pääsee vesistöketjuja pitkin siirtymään uusille vesialueille ja näin ollen valtaamaan lisää elintilaa esim. muikkukannoilta. Tällä hetkellä kuorekantoihin kohdistuu kohtalainen pyyntipaine, koska alueella toimivat kaupalliset kalastajat saavat muikunnuottauksen ohella kuoretta pois vesistöistä.

Alueella on melko runsaasti pieniä jokialueita, joilla osakaskunnat ovat järjestäneet itsenäisesti vapaa-ajan kalastusta, mutta näistä saalistilastoista on vähän tietoa. Pääasialliset saaliit ja saalisajit ovat harjus ja järvitaimen. Vesistöalueelle on luontaisesti pääsyt nousemaan aikoinaan myös Pistojärven kantaa olevaa järvilohia, mutta nykyään tutkittua tietoa tästä kannasta löytyy vähän. Järvi-Kuusamon yhteislupa-alueen toteuttamaa tuki-istutustoimintaa järvilohilla on tehty usean vuoden ajan Kuusamo-, Muo- ja

LUONNOS 22.6.2021

Kirpistöjärville, joten kantojen sekoittuminen on voinut vääristää hajanaisia tietoja järvilohikannoista.

Yleinen suuntaus vesistöjen kalakannoissa on ollut, että särkikalajien paikoin erittäin runsas lisääntyminen on muodostunut merkittäväksi ongelmaksi. Tämän lisäksi kuorekantojen tilanteen kehittymistä tulee tarkkailla tiiviisti, koska varsinkin alueen muikkukannat vaarantuvat näiden runsastumisen muodossa. Särkikalajien vallatessa elintilaa on myös monin paikoin haukikannoissa tapahtunut merkittäviä lisääntymistä.

2.2.4 Vesiviljely ja muu käyttö

Vienan–Kemin valuma–alueella on jonkin verran vesistöjä kuormittavaa kalanviljelytoimintaa, joka on heikentänyt paikoin alapuolisten vesistöjen tilaa. Laitoksien toiminta on pääasiassa ruokalaviljelyä (kirjolohi). Laitokset sijaitsevat jokialueiden yhteydessä ja vesi ohjataan maa–altaisiin. Viljelytoiminnalla on ollut suoranaista vaikutusta alapuolisiin vesistöihin, joissa on mitattu kasvaneita ravinnepitoisuuksia. Lisääntyneet ravinnepitoisuudet ovat kiihdyttäneet vesistöjen rehevöitymistä ja kesäisin alapuolisilla alueilla ovat mm. sinilevähavainnot lisääntyneet. Myös kalakantojen rakenteessa on tapahtunut muutoksia ja särkikalavaltaistuminen on näille vesistöille tyypillistä. Laitokset ovat toimineet 1960 –luvulta lähtien ja nykyään laitoksien vesitalous- ja ympäristölupien määräysten mukaisesti ravinteiden kulkeutumista saadaan merkittävästä vähennettyä.

Laitoksilla on tapahtunut myös ajoittain toimintahäiriöitä, jolloin kirjolohia on päässyt karkaamaan luonnonvesiin. Osaltaan nämä voivat muuttaa kalakantojen rakennetta paikallisesti, mutta tarkempaa tietoa vuosien aikana karanneista kaloista ei ole saatavilla. Kuitenkin tämän kaltaiset tapaukset ovat erittäin harvinaisia ja satunnaisia, joten pidemmän aikavälin tarkastelussa vaikutukset jäävät vähäisiksi.

Kalanviljelytoimintaa on tehty valuma–alueella huomattavasti enemmän maa–allaskasvatuksena monissa paikoissa, mutta toiminta on hiipunut ja laitokset lopettaneet toimintansa. Näin ollen yleisesti kalanviljelyn vesistövaikutukset ovat keskittyneet suhteellisen rajatuille alueille.

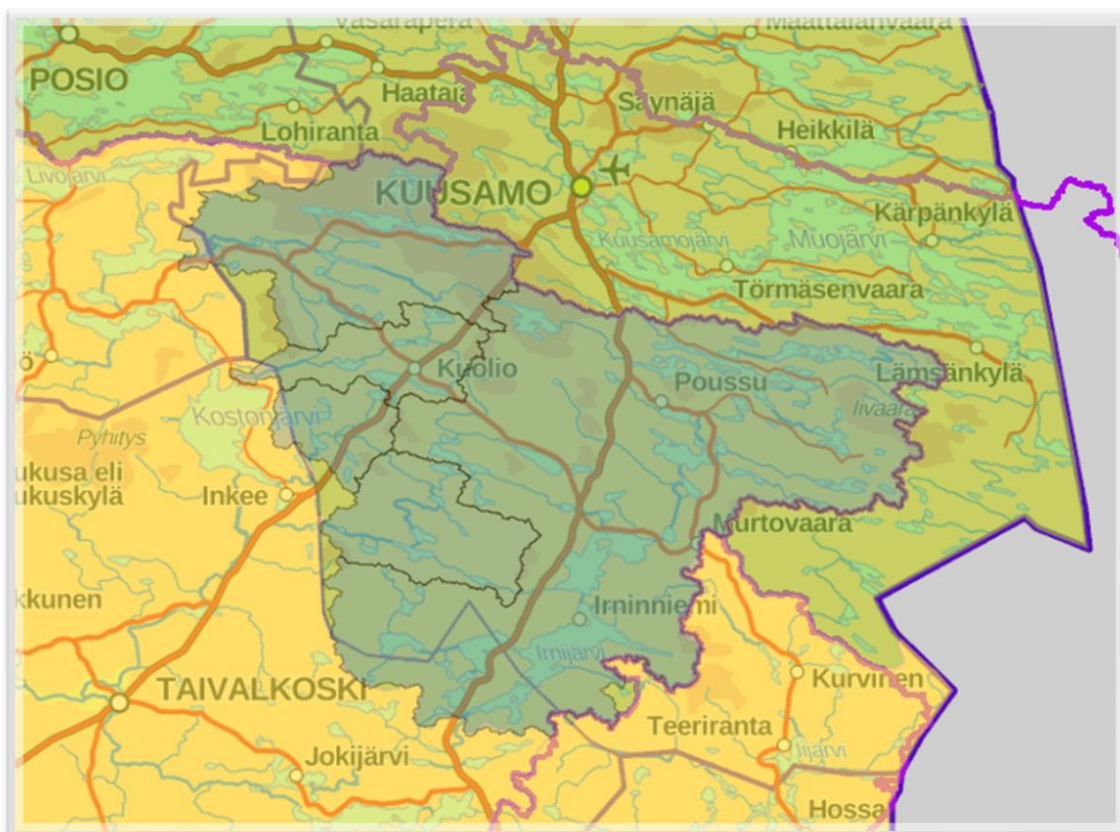
Vienan–Kemin valuma–alueen tunnusomaisin alue on nk. ”Järvi–Kuusamo”, joka on erittäin suosittua ja rauhallista vapaa–ajanasutuskohdetta. Suurien järviäiden yhteyteen on muodostunut paljon kyliä lyhyin välimatkoin ja näissä on edelleen myös paljon vakituista asutusta. Yhdyskuntavaikutukset ovat jättäneet jälkensä vesistöihin ja yleisesti monin paikoin on vesistöjen tilanne vaarantunut erinomaisesta tilasta lähemmäs hyvää tilaa (ekologinen luokittelu).

Ongelmallisin tilanne yhdyskuntavaikutuksien osalta on Kuusamon keskustan lähivesillä, jonne on ohjattu 1960 –alkeen puhdistettua jätevetä. Purkupaikka on ollut Kuusamon keskustassa sijaitseva Torankijärvi, josta kuormitus on levinnyt Kitroninpuron

LUONNOS 22.6.2021

kautta Kuusamojärven Kirkkolahden alueelle. Molemmat alueet ovat kärsineet huomattavasti puhdistettujen jätevesien mukanaan tuomista ravinteista, jotka ovat muuttaneet ekologista tilaa. Myös laajemmin Kuusamojärvellä on havaittu jätevesien ravinteiden rehevöittävä vaikutus mm. särkikalojen lisääntymisenä vesistössä ja vesikasvillisuuden lisääntyminen monin paikoin.

Nykyinen Kuusamon keskustaajaman jätevedenpuhdistamo on aiheuttanut vuosien ajan ongelmia vanhentuneen toimintakapasiteetin takia, mutta uusi jätevedenpuhdistamo aloittaa toimintansa 2020 –luvulla ja ravinteiden kierrätys tehostuu ja vesistöpainne näiltä osin helpottaa tilannetta. Muut mahdolliset vesistöjä rasittavat toimet koostuvat pääosin yksittäisistä vesistörakentamiseen liittyvistä töistä tai yleisestä liikkumisesta vesistöillä.

2.3.1 Iijoen päävaluma – alue

Iijoen vesistön latvavedet järviältäineen ovat kalatalousaluejaossa määritelty kuuluvaksi osaksi Koillismaan kalatalousaluetta. Alueen erityispiirteinä on isojen järvien säännöstely voimataloustuotannon tarpeiden vaatimuksien mukaan. Näiltä osin siis kalatalousaluejaossa on poikettu valuma-aluekohtaisessa ajattelutavassa ja voimatalouden vaikutuspiirin järviältäat katsottu kuuluvaksi enemmän hallinnollisia rajoja pitkin Kuusamon kunnan alueelle. Maantieteellisesti katsottuna Iijoen osuus kalatalousalueesta sijoittuu etelä- ja länsiosaan kalatalousalueen rajojen mukaan. Raja kulkee nk. "Irnin padon" myötäisesti etelässä, joka on toteutettu osaksi Iijoen sähkövoimantuoton säännöstelyä ja virtaamien tasaamisen helpottamiseksi. Padon toiminnasta vastaa PVO-Vesivoima Oy ja pato on rakennettu 1960 – luvun puolivälin aikoihin.

Iijoen vesistön valuma-alueen latvavedet saavat alkunsa Kuusamon kunnan itäosalla sijaitsevan livaaran ylängöltä, josta vedet virtaavat järvien ja jokien kautta Ala – Irninjärvellä sijaitsevalle säännöstelypadolle ja siitä Iijokeen. Merkittävimmit vesialueet tällä alueella ovat Iijärvi, Poussunjärvi, Soiviojärvi, Kerojärvet, Polojärvi ja Irnijärvet. Nämä muodostavat merkittävän osan omine valuma-alueineen Iijoen latvavesistöjen Koillismaan kalatalousalueeseen kuuluvasta osasta, yhteensä n. 9200 hehtaaria. Kokonaisuudessaan latvavesialueita on n. 1850 km² Iijoen vesistöalueesta, jotka ovat osana Koillismaan Kalatalousaluetta. Länsiraja noudattelee hallinnollista Taivalkosken ja Kuusamon kunnan rajaa poiketen valuma – alueesta ja täällä merkittävin järviällä on Kuusamon taajaman lähellä sijaitseva Kurkijärvi. Täältä kautta vedet kulkevat järvi- ja jokiketjuina ensin Kostonjärveen ja sieltä Kostonjoen kautta Iijokeen

Valuma-alueella sijaitsevien järvien ja jokien ekologiset tilat ovat pääasiallisesti hyvät tai erinomaiset. Isoimmista järvistä Poussun- ja Soivionjärvi ovat kärsineet vedenlaadullisista ongelmista ja näiden tilaa pidetään tyydyttävänä. Molempien järvien tilaan heikentävänä tekijänä on aikojen saatossa vaikuttanut alueella oleva kalankasvatustoiminta sekä maa-, metsä- ja turvetuotannon aiheuttamat ravinnehuuhtoumat vesistöihin. Poussunjärvestä on todettu runsaita sinileväkukintoja 1990 – luvun lopulta lähtien ja kohde on osana valtakunnallista leväkukintojen seurantaohjelmaa. Lisäksi säännöstelyn aiheuttamat ongelmat Irni-, Polo- ja Kerojärvillä ovat muokanneet rantojen luonnontilaisuutta merkittävästi ja järvien säännöstelyn vaihtelu on vuosittain n. 3,5 m. Läntisen rajan kautta Kostojärveen purkautuvia vesistöjä säännöstellään padoilla ja Kurki- ja Soilujärvissä on havaittu säännöstelyn aiheuttavan rantojen muokkautumista.

Valuma-alueella sijaitsee eri kokoisia luonnonsuojelualueita, joista merkittävimpänä voidaan pitää Etelä-Kuusamon metsät (15 368 ha) ja livaaran (2407 ha) erityissuojelualueita (SAP ja SAC). Luonnonsuojelualueiden (suojelualueet, Natura 2000 -alueet) yhteenlaskettu laajuus on n. 237 km², joka käsittää n. 13 % koko maa-alueesta. Kuitenkaan näiden merkitys kalastuksen ja kalavedenhoidon näkökulmasta on melko pieni, koska alueille jää vähän vesistöjä, jotka ovat pääasiassa pieniä puroja ja lampivesiä.

2.3.2 Kalastus lijoen valuma-alueella

Koillismaan kalatalousalueella sijaitsevalla lijoen vesistöalueella kalastus on pääasiallisesti painottunut järvien vapaa-ajan kalastukseen. Alueella on muutamia isompia jokikohteita, joissa virtavesien vapaa-ajan kalastus on vakiinnuttanut paikkansa.

- Kaupallinen kalastus

Kaupallisen kalastuksen toiminnasta ovat vastanneet alueen osakaskunnat. Kaupallisen kalastuksen potentiaali on alueella merkittävä ja tilanteen mukanaan tuomia mahdollisuuksia tulisi kehittää, yhteistyössä vesialueen omistajien kanssa. Osakaskunnat ovat myöntäneet suuremmille järvioltaille kaupallisen kalastuksen toimintaan lupia ja keränneet vaihtelevasti saalistietoja, kalakantojen tilan määrittämisen tueksi. Koillismaan kaupalliset kalastajat ovat suosineet liikkuvuutta eri vesistökohteiden välillä ja säännöllistä, ympärivuotista kalastusta on melko vähän. Kaupallinen kalastus tällä alueella on ollut painottuneena sesonkiluonteisesti, jolloin tasainen kalakantojen hyödyntäminen on ollut vaihtelevaa. Alueen järviolaiden yhteydessä ei ole juurikaan kalan jatkojalostukseen soveltuvia alkutuotantotiloja ja kaupalliset kalastajat ovatkin toimittaneet käsiteltävät saaliit Kuusamon keskustan kalankäsittelylaitokselle (Kuusamon Kalatalo), jossa saaliit ovat jatkojalostettu.

- Vapaa – ajan kalastus

Vapaa-ajan kalastuksella tarkoitetaan kotitarvekalastajia, alueella laajemmin liikkuvia tai toisella alueella liikkuvia, lähinnä vapavälineitä käyttäviä kalastajia, satunnaisesti kalastavia, sekä näiden väliin sijoittuvia kalastajia. Vapaa-ajan kalastajista osa on myös kalaveden omistajia tai osakkaana yhteisiin kalavesiin ja kalastavat pääosin ”omilla vesillä”. Osa kalastajista on liikkuvampia ja kalastavat useilla yhtenäislupa-alueilla ja vapaa-ajan kalastuksen rakenne tunnetaan melko hyvin koko valuma-alueella.

Alue on vapaa – ajan kalastajien näkökulmasta tarkasteltuna melko suosittua vaihtelevien vesistötyyppien takia. Monipuolisesti tapahtuva kalastus eri pyyntimenetelmin on kasvanut ihmisten tietoisuudessa alueen mahdollisuuksista ja saaliiksi pyydettyjen kalalajien saalisvarmuudesta. Kalastuksen järjestämisestä ovat vastanneet osakaskunnat ja saalistilastoinnin järjestämisessä on ollut paljon poikkeavaisuuksia, kalastuskohteiden välillä.

Vapaa – ajan kalastukselle merkittävimmät kohteet ovat suuret järvioltaat sekä muutamat jokialueet, joiden ympärille on luotu merkittävä kalastuskulttuuria. Järville ja jokialueille on muodostettu kalastuksen helpottamiseksi toimivat yhteislupa-alueet, jotka ovat merkittävästi helpottaneet kalastuksen järjestämistä alueilla.

Suosituinta vapaa – ajan kalastusta on vapavälinein tehtävä jokikalastus (Poussunkoski ja Kurjenjoki – Raakunniva) ja järvioltailla tapahtuva vetouistelu. Myös kotitarvekalastusta verkoilla alueella esiintyy paljon ja tämä jakautuu monipuolisemmin eri järvi- ja lampivesiin. Tärkeimpinä saaliskaloina ovat järvitaimen (joki- ja järviolueet), järvilohi (järviolueilla istutettuna), harjus (jokialueet), muikku, hauki, ahven ja siika. Myös parhaaseen keskitalven pyyntiaikaan made, on ollut vapaa – ajan kalastajien pyyntikohteena jossain määrin.

- Kalastusopastoiminta

Alueella ei toimi yhtään vakituista kalastusopasta, vaan toiminta on painottunut tarpeen mukaan. Kalastusopastoimintaan tarkoitettua ELY-keskuksen myöntämää lupaa ei toistaiseksi ole myönnetty opastamiseksi, vaan kalastusoppaat ovat toimineet yhteislupa-alueiden tai osakaskuntien sääntöjen ja määräysten mukaisesti. Osa Koillismaan alueella toimivista matkailuyrityksistä järjestää myös ohjattuja kalastusmatkoja alueella, mutta kokonaisuudessaan toiminta on pientä ja ei merkittävästi vaikuta kalakantoihin tai lajeihin.

Pääasiassa kalastusoppaat kuljettavat asiakkaita virtavesille joella tapahtuvaan vapaa-ajan kalastukseen tai järvikohteille veto-/heittouistelemaan. Myös tällä alueella pienvesistöjen hyödyntäminen on jäänyt kalastusopastoiminnassa huomattavasti vähemmälle huomiolle.

LUONNOS 22.6.2021

ja näihin kohdistuvaa opastoimintaa tuleekin kehittää yhtenä vetovoimatekijänä kalastusmatkailulle ja taloudellisesti järkevälle kalastusopastoinnalle.

2.3.3 Kalakannat

Iijoen latvavesistöjen kalakannoista on tietoja vaihtelevasti saatavilla. Irni-, Polo- ja Kerojärvien osalta on olemassa paljon tarkkaa tietoa istutuksista, kalastuksen saaliista ja kalalajeista. Voimatalouskäytön yhtenä lupaperusteena näille alueille on ELY – keskuksen kalatalousviranomaisen toimesta määrätty tehtäväksi kalataloudelliset tarkkailut säännöllisin väliajoin.

Voimatalouskäytön ympäristölupaan on myös kirjattu erilaisia kalavedenhoidon toimenpiteitä, joista osana on ollut kalanpoikasten istutustoiminta. Haitankärsijäalueelle onkin muodostunut toimiva istutuskulttuuri, jolla kalataloudellisia menetyksiä on korvattu osakaskunnille, vuosittaisilla istutuksilla. Tärkeimmät toiminnot ovat keskittyneet järvi- taimenen, järvilohen ja siika- sekä muikkukantojen vahvistamiseen alueen järvioltailla.

Tällä alueella on ollut vuosien saatossa havaittavissa yksittäisten kalalajien kohdalla suuriakin vaihteluita, joista mm. muikkukannat ovat ajoittain olleet todella vähäiset. Muikkukantojen vahvistamiseksi onkin tehty pitkäjänteisesti tuki-istutuksia ja muikkukanta saatu palautettua pyynnin kestäväälle tasolle. Särkikala- ja haukikannat ovat lisääntyneet kaikilla vesialueilla. Varsinkin hauet ovat runsastuneet merkittävästi. Myös siikakantojen esiintyminen on taantunut monin paikoin, vaikka toimintaa on tuettu tuki-istutamalla näitä vuosittain.

Ylemmäksi reittivesistöjä noustaessa Soivionjärven ja Poussunjärven ekologisen tilan muutokset näkyvät voimistuneina särki- ja haukikantoina. Tästä on paikoin ollut ajoittain haittaa muikkukannoille, jotka kuitenkin ovat olleet historian aikana merkittävimmät saalislajit myös näillä vesialueilla. Myös luontaiset siikakannat ovat taantuneet ja niiden tilannetta on pyritty parantamaan tuki-istutuksin.

Läntisillä osilla sijaitseville säännöstelyalueille on myös määritelty kalataloudellisia kompensatioita, joilla kalakantojen tilaa pyritään parantamaan. Istutuksia on kohdennettu vaikutusalueella järvioltaille sekä joki- ja purovesistöihin. Kuitenkin monissa vesistön osissa, ovat hauki- ja särkikalakannat lisääntyneet, vallaten tilaa luontaisilta kalakannoilta ja-lajeilta.

Alueen kalakannat ovat yleisesti hyvässä tilassa yleisimmillä saalislajeilla ja vapaa – ajan sekä kaupallisen kalastuksen järjestämiseen on yleisimpien lajien kohdalta mahdollista suunnata nykyistä isompaa pyyntipainetta. Vesistöissä on monipuolisesti mahdollisuus harjoittaa kalastusta erilaisilla pyydyksillä, jolloin ei vaaranneta minkään esiintyvän lajin populaatiota liaksi.

Ihmistoiminta on aiheuttanut virtavesialueiden kalalajien luontaisessa elinympäristössä suuriakin muutoksia, mikä on paikoin heikentänyt kantoja merkittävästi. Kuitenkin

LUONNOS 22.6.2021

alueelta löytyy kestäviä ja vahvoja kalakantoja mm. harjuksen muodossa, joiden ympärille on pystytty luomaan kestävää kalastuskulttuuria. Paikoin on merkkejä purojen ja jokien kalakantojen tilan elpymisestä luontaisesti ilman laajoja kunnostustoimia, mutta myös vesienhoidollisilla toimenpiteillä on kyetty auttamaan myös virtavesien tilannetta.

2.3.4 Vesiviljely ja muu toiminta

Ijoen valuma-alueella toimii myös luonnonravintolammikoita, joissa tuotetaan poikasia eri puolelle Suomea kalavedenhoidon tarpeisiin. Pääasiassa viljelty kalakannat koostuvat harjuksesta ja eri siikalajikkeista. Vesiviljelyrekisterin tietojen mukaan Koillismaan Kalatalousalueen puoleisella Ijoen valuma-alueella toimii joitakin toimijoita ja luonnonravintolammikkotoimintaan on käytössä 10 kpl eri kokoista lampi- tai järvivesistöä. Vesistövaikutukset jäävät myös vähäisiksi, koska vesistöihin kohdistetaan vain vähäisiä ulkopuolisia kuormitustekijöitä (mm. Rotenon –käsittely, kalkitus) ja nämä toteutetaan vain tarvittaessa.

Alueen pohjoisosissa on, lyhyen välimatkan päässä toisistaan, kaksi toimivaa ruokakalanviljelyyn keskittyntä laitosta. Molemmat laitokset sijaitsevat virtavesien yhteydessä ja kasvatustoiminta tapahtuu maa–altaissa. Laitokset ovat toimineet 1960 -luvulta lähtien ja toiminnan seurauksena on kohdistunut alapuolisiin vesistöihin paljon ravinnekuormitusta. Vesistöjen tila on vuosien saatossa ekologisessa tarkastelussa muuttunut hyvää huonompaan tilaan, aiheuttaen kesäaikaisia sinileväkukintoja, jotka heikentävät vesistöjen käyttöä. Kalaston rakenteessa särkikalojen osuus on vesistöissä kasvanut merkittävästi perinteisempien lajien (siika, muikku) kannat ovat taantuneet.

Alue on myös erittäin suosittua vapaa–ajan asutuskohdetta sekä vakituisen asutuksen ympäröimää useiden kylien myötä. Yhdyskuntavaikutukset ovat lisänneet entisestään kuormitusta.

Kalatalousalueen eteläraja myötäilee Ala–Irnijärveen voimatalouskäyttöä varten rakennettua patoa. Säännöstelyalue kattaa suuren osan Ijoen latvavesistöjen järviaaltaista, jotka ovat kärsineet haittoja niin kalakantojen kuin muiden luontoarvojenkin suhteen. Keski vedenkorkeuden vaihtelut ovat vuosien aikana kiihdyttäneet mm. rantavyöhykkeiden eroosiota, joka alueen tyypillisissä kangasmaastoissa johtanut järven rantaviivan tuntumassa tapahtuneisiin muutoksiin.

2.4 Tavoitetila suunnittelukaudelle Koillismaan Kalatalousalueella

Tavoitetila suunnitelmakaudelle XXX-XXX		
Havaintokohde	Nykyinen tila	Tavoitetila
Valuma-alueiden tila	Vesistöjen ekologinen tila tunnetaan ja ongelmakohdat tunnistetaan melko tarkasti. Kuormitustekijöihin puututtu vaihtelevasti, jotka vaarantavat vesistöjä. Ekologisen tilan vaarantavia uhkia tunnistetaan ja niitä seurataan vaihtelevasti.	Vesistöjen ekologista tilaa ei vaaranneta ja ongelmakohtia korjataan. Kuormitustekijöiden kiinnittämiseen huomio, ongelmat pyritään ratkaisemaan ja vesistöjen ekologista tilaa parannetaan kokonaisvaltaisesti. Uusien, vesistöjen tilanetta vaarantavien uhkien syntyminen estetään.
Kalastus	Kalastuksen järjestämisen toimet tiedostetaan ja kalastuksen järjestämiseen on panostettu vaihtelevasti. Uusien kalastusmuotojen ja kalastuskohteiden luomiseen panostettu vaihtelevasti.	Kalastuksen monipuolistamiseen pyritään ja uusia kalastusmahdollisuuksia luodaan.
Kalakannat	Kalakantojen tila tunnetaan suuremmilla vesialueilla hyvin ja kalastettavien kantojen tilaa säädellään. Särkikala- ja haukikannat kasvaneet monin paikoin ja joiltain osin taantumaa muissa kalakannoissa havaittu. Alihyödyntäminen iso ongelma monin paikoin. Virtakutuisten lohikalojen tilanne vaarantunut merkittävästi luonnontilaisesta.	Tehostetaan kalakantojen tilan seurantaa ja saaliiden rakenteen tilastointia. Järjestetään kalakantojen hoidon toimenpiteitä laaja-alaisesti ja kohdennetusti. Pyritään hoitotoiminnalla säätelämään kalakantojen rakennetta ja esiintyvyyttä. Ohjataan ja tehostetaan toimia vaarantuneiden kalakantojen tilan parantamiseksi.
Vesiviljely ja muu toiminta	Vesiviljelytoiminta pitkään jatkunutta ja vakiintunutta. Haittavaikutukset vesiviljelyssä tiedetään ja paikoin esiintynyt vedenlaadullisia ongelmia. Uhkakuvat uudentyypisistä vesistöjen käytöstä tunnistetaan ja seurataan aktiivisesti.	Toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ja uusien puitteiden luominen. Uusien haittavaikutusten syntyminen estäminen ja olemassa olevien haittojen kehittymisen aktiivinen seuranta.

LUONNOS 22.6.2021

Vesistöjen ekologinen tila on monin paikoin muuttunut, tai vaarassa muuttua. Suunnitelmakaudella on vesialueiden omistajien järjestettävä ja pyrittävä toteuttamaan ehkäiseviä toimenpiteitä kehityksen pysäyttämiseksi. Vesistöjen ekologisen tilaan tulee vaikuttaa koko valuma-alueen vaikutuspiirissä ja tarvittaessa toteutettava ennallistavia toimia useamman vesialueenomistajan tai muun toimijan kanssa yhteistyössä. Tunnistettujen ongelmien ratkaisemiseksi pitää vesialueenomistajien toteuttaa tarvittavat toimenpiteet, joilla vesistöjen tilanteen muuttuminen huonompaan suuntaan saadaan keskeytymään. Myös vesistöjen osat, jotka eivät ole vaarantuneet/muuttuneet ekologiselta tilanteeltaan, tulee huomioida toimia suunniteltaessa, ettei näitä altisteta muutoksille muita ennallistavia toimia toteutettaessa. Vesistöjen tilannetta uhkaavia toimia tulee estää tai näiden mahdollisesti aiheuttamista haitoista tulee keskustella ja sopia haitanaiheuttajan ja vesialueenomistajan välillä.

Koillismaan kalavarojen käyttöä ja hoitoa pyritään edistämään suunnittelukaudella kokonaisvaltaisesti. Pyrkimyksenä pitää olla kalavarantojen hyödyntäminen niin, että pystytään tuottamaan tehokkaasti ja monipuolisesti terveellistä lähiruokaa kuluttajille siten, ettei kalakantojen tuotto tai monimuotoisuus vaarannu. Kalavaroja pitäisi pyrkiä hyödyntämään kausiluonteisesti, kunkin kalalajin erityispiirteiden ja esiintyvyyden pohjalta, jolloin kaupallisesti merkittävien kalalajien kirjoa ja tarjontaa pystytään lisäämään paikallisella ja valtakunnallisella tasolla. Kaupallinen kalastus muodostaa merkittävän osan paikallista kulttuuria ja kalastustoiminnasta tulee tuottoa vesialueiden omistajille tätä kautta.

Vapaa-ajankalastuksen monipuolisia mahdollisuuksia on pyrittävä turvaamaan ja kehittämään yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Koillismaan alue on valtakunnallisesti merkittävä matkailukohde ja potentiaali, eri paikallisten toimijoiden puolesta, vajaasti hyödynnettyä. Yhteistoiminnalla vapaa-ajankalastuksen mahdollisuuksia saadaan markkinoitua tehokkaammin ja tätä kautta uusien vesistöjen hyödyntäminen helpottuu. Vapaa-ajan kalastus tuottaa merkittävästi hyvinvointia ja elämyksiä, joiden mukanaan tulevia mahdollisuuksia vesialueen omistajat hyödyntävät vaihtelevasti. Yhteistoiminta monien toimijoiden kesken mahdollistaa vesialueen omistajille uusia tulonlähteitä vapaa-ajankalastuksen kautta. Alueen monipuolista kalastusta kehitetään kokonaisvaltaisesti ja kalakantojen tilasta kerätään tietoa ja tietoja käytetään kalastuksen ohjauksen toimenpiteisiin.

2.5 Osatavoitteet ja seuranta Koillismaan Kalatalousalueella

Osatavoitteet suunnitelmakaudelle vuosille XXX-XXX		
Havaintokohde	Nykyinen tila	Tavoitetila
Valuma-alueiden tila	Ekologisen tilan muutoksia havaittu ja ongelmien ratkaisuja tutkittu sekä toteutettu. Panostettu ihmistoiminnan aiheuttamien haittojen korjaamiseen ja palauttamiseen lähemmäs luonnontilaisuutta. Toiminnassa keskitytty estämään uusien ongelmien syntymistä.	Kehittää, ennallistaa ja parantaa vesistön käyttöarvoa lähelle luontaista tilanetta. Edistää muiden kunnostusta vaativien kohteiden toteutusta ja estää uusien ongelmien syntymistä. Seurata vesistöjen tilan kehitystä.
Kalastus	Eri kalastusmuotojen järjestäminen vesialueilla vaihtelevaa. Potentiaalia omilla vesialueilla kalastuksen järjestämisen osalta hyödynnetään vajaasti.	Kehittää kalastusmahdollisuuksia ja -tapoja eri vesistötyyppien välillä. Ohjataan toimintaa kalastuksen järjestämisen osalla kokonaisvaltaisesti vesialueilla ja huolehditaan tarkasta saalistilastoinnista.
Kalakannat	Kestävästi pyydettyjen kalalajien osalta tilanne tunnetaan hyvin. Alihyödynnettyjä kalakantoja monilla vesialueilla. Särkikaloiden ja haukikantojen vahvistuminen monin paikoin ongelma. Uhanalaisten tai vaarantuneiden kalakantojen tilanetta seurataan aktiivisesti.	Seurata ja ohjata kestävästi pyydettyjen kalakantojen tilaa ja tarvittaessa säädellä pyyntipainetta. Ohjata kalastusta vajaasti hyödynnettyjen kalakantojen pyyntiin ja järjestää tehokas saalistilastointi ja raportointi. Pyrkimykset vähentää uhanalaisten ja vaarantuneiden kalakantojen tilan heikkenemistä.

Seurannassa tulee käyttää mahdollisimman kustannustehokkaita ratkaisuja, jotka tukevat asetettuja tavoitteita. Seurannan järjestämiseen tulee panostaa mm. kehittämällä sähköisiä palveluita kalakantojen tilan selvittämiseen ja kalastuksen järjestämiseen. Valtakunnallisesti kerättyä tietoa tulee hyödyntää omien suunnitelmien tueksi ja omien seurantojen kautta kertyvä tieto, tulisi yhdenmukaistaa yleisesti käytössä olevien tietojen kanssa, jotta kertyvää tietoa ja aineistoja voidaan pitää vertailukelpoisina olemassa olevien tietojen kanssa.

2.6 Kalataloudellisesti merkittävät alueet (kaupallinen kalastus, vapaa-ajan kalastus, kalastusmatkailu, yhtenäislupajärjestelmä, yhteistoiminta)

Kaupallisen kalastuksen pyyntialueita koskevaa tietoa on kerätty Koillismaan alueen osakaskunnilta, joiden tehtävänä on kalastuksen järjestäminen, sekä kaupallisilta kalastajilta.

LUONNOS 22.6.2021

Kerättyjen tietojen pohjalta kaupallisen kalastuksen toiminta keskittyy pääasiallisesti Koillismaan isoille järviolueille, joiden kalakannoista suuri osa koostuu merkittävistä saalislajeista, muikusta ja särkikaloista. Koillismaan monimuotoiset vesistöt kuitenkin mahdollistavat kaupallisen kalastuksen toiminnan muillakin vesistöalueilla, joilta pystyttäisiin hyödyntämään kaupallisessa tarkoituksessa eri kalalajeja ja -kantoja. Isoilla ja vaikuttavuudeltaan tehokkailla pyydyksillä tehtävä kalastus ei kuitenkaan välttämättä ole kohdistunut tasaisesti pyydetävän lajin kaikkiin ikäluokkiin, jotka ovat toisin paikoin vaikuttaneet saalislajien kokojakaumien väliaikaiseen muuttuneisuuteen.

Vapaa-ajan kalastuksen pyyntialueita koskevaa tietoa on kerätty osakaskunnilta, kalastusalueelta, kalastusvalvojilta ja vapaa-ajan kalastajilta. Koillismaalla on erittäin aktiivista jokialueiden vapakalastusta, sekä vetouistelu on voimistunut merkittävästi järviolueille 2000-luvun aikana. Myös pienillä, erämaisilla järvi- ja lampivesillä on paljon vapaa-ajan verkkokalastusta, joka alkaa olla vähenemässä isoilta järviltä. Vapaa-ajan kalastuksessa on tapahtunut muutosta siten, että isojen vesistöjen alueilla kalastajat ovat siirtyneet seisovien pyydyksien käytössä verkkopyynnistä katiskoilla tapahtuvaan pyyntiin, mutta koko kalatalousalueella seisovien pyydyksien käyttö on edelleen merkittävin ja suurin tulojen lähde vesialueiden omistajille.

Kalastusmatkailuun soveltuvia kohteita Koillismaalla on koko kalatalousalue. Runsas ja monipuolinen vesistö rakenne mahdollistaa monimuotoista kalastusmatkailua niin saalislajien kuin pyyntimuotojenkin suhteen. Kalastusopastoinnille on luotu hyvät lähtökohdat monipuolisten yhteislupa-alueiden muodossa, joka helpottaa kalastusmatkailun järjestämistä eri puolille aluetta. Myös osakaskuntien oma kalastuksen järjestäminen on hoidettu hyvin ja pääasiallisten kalastuskohteiden lähistöille on muodostunut toimiva infrastruktuuri.

Koillismaalla on toiminnassa 8 isoa yhteislupa-aluetta, joka on merkittävä vetovoimatekijä kalastuksen ympärillä. Yhteislupa-alueet kattavat Koillismaan vesistö pinalasta lähes 75 %. Näiden lisäksi osakaskunnat myyvät kalastuslupia hallinnoimilleen vesialueille. Yhteislupa-alueet ovat muodostuneet pitkien ja suurien jokialueiden tai useamman järven ympärille. Osasta yhteislupa-alueen käytännön toiminnasta vastaa Kalatalousalue ja osassa yhteislupa-alueen muodostavat osakaskunnat hoitavat itsenäisesti käytännön hoitoa Kalatalousalueen avustuksella. Yhteislupa-alueiden toiminnan asioita käsitellään vuotuisissa keskinäisissä kokouksissa ja Kalatalousalueen vuosikokouksessa.

Yhtenä yhteistoimintaa rajoittavana tekijänä Koillismaan kalatalousalueella on osakaskuntien ilmoittamien tietojen puutteellisuus tai virheellisyys. Kalastuslain 84 § velvoittaa vesialueen omistajan toimittamaan Kalatalousalueelle tietoa osakaskunnan virallisesta nimestä, osoitteesta, kiinteistötunnuksesta ja omistajakorvausten jakamista varten voimassa olevasta pankkitilin numerosta. Koillismaan kalatalousalueeseen kuuluu yhteensä 57 kpl järjestäytyntä osakaskuntaa. Kalatalousalueen yhteistoiminnan kehittäminen on hyvin paljon riippuvainen osakaskuntien aktiivisuudesta. Yleisenä ongelmana monessa osakaskunnassa on toimijoiden vähyys, jolloin pitäisi pohtia mahdollisuutta toimintojen keskittämiseen alueittain. Osakaskuntien yhdistyminen isommiksi kokonaisuuksiksi, keventää hallinnon mukanaan

LUONNOS 22.6.2021

tuomia kuluja ja mahdollistaa kustannustehokkaamman kalavesien hoitotoiminnan. Myös kalastuksenvalvonnan järjestäminen on tällöin tehokkaampaa ja tuloksellisuus paranee.

LUONNOS 22.6.2021

Tavoitteet suunnitelmakaudelle XXX-XXX		
Havaintokohde	Nykyinen tila	Tavoitetila
Kaupallinen kalastus	Kaupallisen kalastuksen pääpaino isoilla järvialtailla. Kohdelajeina kaupallisesti merkittävät kalalajit sisävesissä. Kalastajat liikkuvat vesistöjen väleillä ja alueittain. Tasaisesti saalislajien kaikkii ikäluokkiin kohdentuva pyynti vaihtelevaa. Sesonkiluonteisten saalislajien hyödyntäminen vaihtelevaa. Pienvesistöjen kalastus satunnaista ja kausiluonteista. Saalistilastointi ja ilmoitukset paikoin puutteellista ja epäselvää.	Kaupallisen kalastuksen uusien toimintakohteiden luominen ja kalastuksen mahdollistaminen uusissa vesistöissä kestäväällä tavalla. Kalakantojen hyödyntäminen kaikkien kohdelajien ikäluokkiin. Saalistilastoinnin ja ilmoitusvelvollisuuden tehostaminen kaupallisen kalastuksen toimilupien myöntämisperusteisiin.
Vapaa-ajan kalastus	Aktiivista toimintaa lähes koko toiminta-alueella. Merkittäviä kohteita valtakunnallisesti, joissa paikoin kova kalastuspaine. Pienvesistöjen kohdalla kalastuspaine huomattavasti matalampi ja näiden markkinointi lähes olematonta. Tunnistetaan mahdollisuudet pienvesistöiden kalastuskohteiden kehittämistarpeista ja mahdollisuudesta lisätuottoon. Vaihtelevat käytännöt vapaa-ajan kalastuksen seurannassa.	Merkittävimpien kohteiden kalastuspaineen vähentäminen ja uusien vaihtoehtojen luominen. Pienvesistöjen hyödyntämiseen vapaa-ajan kalastuskohteina luotava uusia puitteita. Uusien kohteiden tehokas markkinointi ja viestintä. Olemassa olevien merkittävien kohteiden kehittäminen. Vapaa-ajan kalastuksen tuloksellisuuden ja saaliiden yhtenäinen, sekä kattavan seurannan toteuttaminen.
Kalastusmatkailu	Kalastusmatkailuun soveltuva vesialue koko kalatalousalue. Vaihteleva ja monipuolinen vesistörakenne, mutta käyttö ja hyödyntäminen vajaata sekä vaihtelevaa. Kalastusmatkailun keskittyminen vain tiettyjen kohteiden ympärille. Kalastusopastointia vaihtelevasti ja melko vähän.	Uusien kalastusmatkailukohteiden luominen ja markkinointi. Saaliksi pyydettyjen ja saatavien kalalajien laajentaminen kalastusmatkailun kohteena. Saalispalautuksien ja kalastuslupatietojen keräämisen yhtenäistäminen ja tehostaminen. Vesialueen omistajille uusia tulonlähteitä nykyiseen toimintaan.
Yhteislupajärjestelmät	Valtakunnallisesti merkittävät isot yhteislupa-alueet vapaa-ajan kalastuksen järjestämiseen. Pitkät ja vahvat perinteet yhteislupatoiminnassa. Luvanmyynnin ja saalispalautteiden keräämisen jatkuva kehittäminen. Kalastuksen säätelyn toimet helpottaneet yhtenäisillä käytännöillä. Yhteislupa-alueita monipuolisesti useiden toimijoiden kanssa eri vesistötyypeissä ja -alueilla.	Uusien yhteislupa-alueiden kehittäminen ja luominen eri tarpeisiin. Lisäarvon tuottaminen vesialueiden omistajille. Kalastuslupakäytäntöjen yhtenäistäminen ja lupamyynnin sekä saalistietojen kerääminen ja seuranta vesialueen hoidon suunnittelun tueksi.
Yhteistoiminta	Vesialueiden omistajatietoja saatavana vaihtelevasti ja epäselvästi. Tietojen virheellisyys usein vesialueiden omistajista johtuvaa. Pääpaino yhteistoiminnassa keskittynyt luotujen yhteislupa-alueiden ympärille ja muutoin yhteistyö vesialueen omistajien kesken vähäistä.	Vesialueiden omistajatietojen ajantasaisuuden ja oikeellisuuden varmistaminen. Yhteistoimintakulttuurin luominen alueittain osakaskuntien ja muiden toimijoiden kesken. Vuoropuhelun ja keskusteluyhteyksien vahvistaminen vesialueiden omistajien välillä.

2.7 Suunnitelma ja toimenpiteet kalakantojen hoitamiseksi ja kalatalouden kehittämiseksi

Jokialueilla ja näiden nousuväylillä on jo pitkään ollut vesialueiden omistajien toimesta erinäisiä kalastusta rajoittavia toimia, joilla on pyritty turvaamaan luontaisten kalakantojen liikumista vapaasti jokialueille luontaisten lisääntymisen vahvistamiseksi ja turvaamiseksi. Myös syönnösalueilla on otettu käyttöön verkkokalastuksessa silmäkorajoituksia, joilla on pyritty turvaamaan erityisesti järvitaimenten poikasten selviytymistä järvialtaiden syönnösalueilla ja näin ollen edistetty luontaista elinkiertoa. Vapaa-ajan kalastukselle on myös asetettu rajoituksia monin paikoin järvien ja jokien yhteislupa-alueilla.

Osakaskuntien tulee toimissaan huomioida omien vesialueiden erityispiirteet ja olla valmiita toteuttamaan pitkäjänteisesti kalavedenhoidon toimintaa. Paikallisesti merkittäviä kohteita pitää seurata tiivistä ja tarvittaessa reagoida muuttuviin tilanteisiin. Mikäli huomataan, että vesialueiden tila yleisesti on vaarantunut tai vaarantumassa, on vesialueen omistajan mietittävä tilanteeseen soveltuvia ratkaisuja ja toteutettava niitä. Kunnostus- ja muita toimenpiteitä suunniteltaessa on pyrittävä selvittämään mahdollisimman tarkoin syyt muutoksien takana, jotta oikeanlaisia toimenpiteitä voidaan kohdentaa alueille. Kokonaisvaltaisella elinympäristöjen kunnostamisella on yleensä positiivinen vaikutus koko vesistöalueeseen ja tätä kautta vesistöjen käyttöarvoa saadaan kohotettua.

Istutustoiminta on tärkeä osa kalavesien hoitoa. Toteuttamalla pitkäjänteistä ja vesistökohtaisesti oikeanlaista istutustoimintaa näille alueille soveltuvilla kalalajeilla, voidaan turvata vesistöjen pyydystettävien kalakantojen tilaa. Luontaisten elinkierron palauttamispyrkimysten rinnalla tuleekin toteuttaa järjestelmällistä kalanistutusta, joka tukee luontaista kalakantaa. Lohikalapitoisten vesistöjen kohdalla, luontaisten elinkierron palauttamiseen ja ylläpitämiseen, on monin paikoin tehtävä kalanpoikasten tuki-istutuksia, kannan säilyvyyden turvaamiseksi. Istutustoiminnan suunnittelun tueksi pitää vesialueen omistajilla olla riittävän laajasti tietoa nykyisestä kalakantojen tilanteesta, jolloin tuki-istutusten kohdentaminen oikeanlaisiksi on helpompaa ja istutukset tuottavat toivottuja tuloksia. Koillismaan alueella on istutuksissa käytettävä lähtökohtaisesti alueellisesti alkuperäisien kala- ja lajikannoista lähtöisin olevia istutuslajeja, eikä muilta alueilta tuotuja kalakantoja. Alkuperäiset kalakannat ovat säilyneet ja-
lostus- ja kasvatustoiminnan seurauksena puhtaina kalanviljelylaitoksissa, mutta osa alueen alkuperäisistä kalakannoista on hävinnyt ja korvattu muualta tuoduilla kalakannoilla. Koillismaan ylänköalue on valtakunnan tasolla määritelty kalataudeista vapaaksi alueeksi, joka jo itsessään asettaa rajoitukset muualta tuotavien kalalajien käyttöön rajoituksia istutustoiminnassa.

Koillismaan kalatalousalueen suurimpina vetovoimatekijöinä on mm. puhtaat ja hyvälaatuiset vesistöt ja monipuolinen vesistörakenne. Tulevaisuudessa pitääkin kehittää toimintaa kokonaisvaltaisesti, kaikkia vesistötyyppejä hyödyntäen ja pyrkiä ohjaamaan kalastuspainetta uusille alueille. Monin paikoin kova kalastuspaine rasittaa vesistöjen tilaa ja muiden kohteiden esille tuominen, voikin johtaa uudentyyppisen kalastuksen ja kalansaaliiden piiriin. Vapaa –

LUONNOS 22.6.2021

ajan kalastuksen muuttuminen enemmän passiivisista pyydyksistä aktiivivälineisiin, mahdollistaa mm. pienvesistöjen paremman hyödyntämisen saalislajien mukaan. Vesialueen omistajille tämä voi merkitä kokonaan uutta tulonlähdettä muutoin hiipuviin kalastuslupatuloihin. Tämä asettaa myös tarpeita uusien kalastusympäristöjen kehittämiseksi ja luomiselle. Uusien kalastuskohteiden luomiseksi, vaaditaan yhteystyötä muidenkin toimijoiden kanssa, jotta mm. kulukyhteyksiä, veneenlaskupaikkoja tai leiriytymiseen ja oleskeluun soveltuvia alueita pystytään toteuttamaan.

Osakaskuntien toimintaa voidaan kehittää mm. kalastuksen järjestämisen saralla. Riittävän tehokas ja tarkka tilastointi, saalispalautuksien pohjalta, on tärkeä tietolähde alueen kalakannoista ja niiden mahdollisista muutoksista. Sähköisten palvelujen ja toimintojen kehittymisen myötä, saalistilastoinnin toteuttaminen on nykypäivänä huomattavasti helpompaa ja vattomampaa, kuin perinteisen luvanmyynnin kautta.

2.8 Suunnitelma ja toimenpiteet kalastuksen ja kalakantojen tilan seurannasta

Koillismaalla kaupallisesti merkittävien kalalajien seurannasta on olemassa jo melko hyvin tietoa saatavilla ja osakaskuntien tehtävänä onkin järjestää muihin kalalajeihin kohdistuvan kalastuksen saalisseurantaa tehokkaammin. Koillismaan alueella on aktiivista vapaa-ajan kalastusta monella eri pyyntimuodolla ja näiden pyyntipaineen, sekä saaliiden seuraamiseksi, pitää osakaskuntien järjestää tilastointi. Osakaskuntien järjestäessä vuotuista luvanmyyntiä eri kalastusmuodoille, tulisi ottaa huomioon tietojen kerääminen aiempaa tarkemmin tässä yhteydessä ja luoda tarvittaessa toimivat käytännöt, saalistilastoinnin keräämiseksi. Kalastuslupien ja -lupajärjestelmien muuttuessa pitäisi olla luvanostajan velvollisuus jättää jotain kautta tiedot aiemmasta pyynnistä ja saalista, ennen uuden kalastuslupan saamista. Tietoteknisten ratkaisujen avulla reaaliaikaisen saalispalautuksen saaminen on mahdollistunut ja helpottunut merkittävästi, mutta myös perinteisempi saalisraportointi pitää luotettavasti järjestää. Yhteistoiminta lähialueiden vedenomistajien ja muiden tahojen kanssa voi ratkaista ongelmia myös luotettavan saalistilastoinnin järjestämisessä.

Kalakantojen tilan seurantaan ja kalastuksen järjestämiseen luotettavan saalistilastoinnin pohjalta on mahdollista reagoida tehokkaasti. Tarvittaessa vesialueiden omistajien tulisi myös tehdä elinympäristön tutkimuksia, mikäli havaittavissa olisi kalakantojen tilassa tai vesistöissä tapahtuneita muutoksia ja tämän pohjalta ohjata alueellista kalastusta. Monien kalakantojen tilasta on olemassa paljon tutkittua tietoa, joita tulee hyödyntää vesialueiden hoidon suunnittelun ja järjestämisen tueksi. Tarvittaessa tulee säädellä kalastusta erilaisilla toiminilla, joiden lähtökohtaisesti todetaan parantavan kalakantojen tilannetta kokonaisuudessaan.

2.9. Vesistöjen tilaa heikentävät toimet ja uhat

Koillismaan kalatalousalueen vesistöalueita tarkastellessa, voidaan huomata monia näiden tilaan heikentävästi vaikuttaneita toimia. Ihmistoiminnan seurauksena moniin vesistöihin on kulkeutunut paljon ravinteita ja kiintoainesta, jotka ovat muuttaneet ekologista tilaa paikoin erittäin merkittävästi. Vaikutukset ovat näkyneet mm. vesistöjen kalakantojen muutoksina (taantuminen ja runsastuminen lajien väleillä) ja vesistöjen rehevöitymisenä. Vesistöihin

LUONNOS 22.6.2021

kohdistuva ulkopuolinen kuormitus eri sektoreilta, on koettu merkittävimmäksi vesistöjen tilaa heikentäväksi tekijäksi, joihin vesialueiden omistajien tulisi tulevaisuudessa puuttua tiukemmin.

Koillismaan alueella on todettu Geologian Tutkimuskeskuksen (GTK) toteuttamissa maa- ja kallioperätutkimuksissa useita merkittäviä mineraaliesiintymiä, jotka ovat hyödynnettävissä kaupallisesti. Mahdollinen kaivostoiminta voi suoraan heikentää näiden vaikutuspiirissä olevien vesistöjen ekologista tilaa. Vesialueiden omistajien tehtävänä on huomioida ja seurata kaivannaistoiminnan ympärillä käytävää keskustelua ja huolehtia riittävistä toimista prosessien eri vaiheissa. Kannanotoilla, lausunnoilla ja osakkaiden tiedottamisella pystytään vaikuttamaan suunniteltujen kaivoksien toteutumiseen ja toimintaan tulevaisuudessa.

Koillismaan harvaanasutulla ylänköalueella on useita tuulivoimapuistojen perustamiseen soveltuvia kohteita. Näiden perustamisesta koituvat vesistövaikutukset ovat tutkimusten perusteella verrattain vähäisiä ja vaikutukset jäävät usein paikallisiksi ja lyhytaikaisiksi. Tuulivoimapuistojen suunnittelussa kuitenkin etsitään aina tehokkaimpia ja taloudellisesti parhaita ratkaisuja, myös suoraan vesistöihin ja näiden välittömään läheisyyteen suunnitelluista tuulivoimahankkeista on saatu merkkejä julkisuudessa. Vesialueiden omistajien tulee seurata ja mahdollisuuksien mukaan osallistua tuulivoimapuistojen suunnitteluvaiheeseen, jossa pyritään vaikuttamaan ympäristöhaittojen minimoimiseen.

Yleisten vesistöjen tilaan heikentäväksi uhkakuviksi on muodostunut myös ilmansaasteiden ja ympäristölaskuemien kautta vesistöihin kulkeutuvat ravinteet tai myrkyt. Paikallisesti voi esiintyä pintavesien tilassa muutoksia vesistöjen läheisyydessä sijaitsevien teollisuustoiminnan kautta tulevat laskeumat, jotka vaikuttavat pitemmällä aikavälillä myös muihin vesistöön osiin.

3. Kalastuksenvalvonta

Kalastuksenvalvonnan päämäärä on kalastuksen laillisuuden ja luvallisuuden varmistaminen. Valvonnan tulee olla tasapuolista, jolloin se kohdentuu kattavasti kaikkiin kalastajaryhmiin ja –muotoihin. Tämän kautta kalastajilla ja vesialueiden omistajilla on yhteinen motivaatio sitoutua noudattamaan sääntöjä ja määräyksiä sekä kehittää alueiden kalastusta kokonaisvaltaisesti.

Valvonnan painopisteet määrittyvät alueellisen kalastuspaineen, kalastuksen kohteena olevien saalislajien esiintymisen, sekä osakaskunnilta saatujen tietojen pohjalta. Tarkemmat ja/tai yksityiskohtaisemmat valvontatoimenpiteet käsitellään ja päätetään vuosittain vahvistettavien toimintasuunnitelmien kautta.

Kalatalousalueella on ELY-keskuksen valtuuttamia valvojia 13 kpl ympäri toimialuetta, jotka toimivat tarpeen mukaan kalastuksenvalvontatehtävissä tarvittaessa. Kalatalousalue suunnittelee ja koordinoi vuosittain toimintasuunnitelmassaan, kuinka paljon käytettävissä olevien resurssien puitteissa kalastuksenvalvontaa harjoitetaan ja tätä kautta määräytyy vuosittainen valvojien tarve.

Vuosittain kalatalousalueen kalastuksentralvojen tehtävänä, on raportoida toiminnasta ja tapahtumista kalatalousalueen hallitukselle ja toiminnanjohtajalle, sekä toimittaa valvontaraportit ELY-keskukselle. Kalastuksentralvojen pitää raportissaan tuoda selkeästi esille työhön käytetyt valvontatunnit, tarkastuksen kohteena olleiden pyydysten/kalastajien, luvattomasti kalastaneiden, epäiltyjen rikkomusten, annettujen huomautusten, toimenpiteistä luopumisen ja tutkintapyyntöjen lukumäärät. Luvatta kalastaneiden osalta pitää tehdä eritelmä, mikä lupa on mahdollisesti puuttunut tai onko kysymyksessä lupaehtojen rikkominen. Epäilty kalastusrikkomukset eritellään seuraavasti: rauhoitusaike- tai pyyntimittarikkomus, välineitä ja pyydyksiä koskevien määräysten rikkominen, pyydyksen merkintää koskeva rikkomus tai jokin muu rikkomus. Tutkintapyyntö ohjataan suoraan poliisiviranomaiselle ja saatetaan kalatalousalueen tietoon.

Kalatalousalueen monimuotoiset vesistöt ja niiden saavutettavuus aiheuttavat monesti ongelmia kalastuksentralvonnan järjestämisessä ja toteuttamisessa. Tämän takia on mahdollistettava monipuolinen yhteistyö vesialueiden omistajien ja eri viranomaisorganisaatioiden välillä. Vuosittaista kalastuksentralvontaa suunniteltaessa pitää sopia yhteisistä toimintatavoista, joilla viedään koko kalatalousalueen kalastuksentralvontaa ammattimaisempaan suuntaan. Yhteissuunnittelulla muiden kalastuksentralvontaa järjestävien tahojen kanssa pystytään koko alueen kattavaa valvontaa toteuttamaan kaikkia osapuolia hyödyttävästi ja kustannustehokkuus paranee merkittävästi.

4. Vaelluskalojen, uhanalaisten kalakantojen ja biologisen monimuotoisuuden huomioon ottaminen toimenpiteissä

Koillismaahan kalatalousalueella on luontaisia järvitaimenkantoja (*Salmo trutta lacustris*), jotka ovat luokiteltu uhanalaisuuden mukaan silmällä pidettävien kalakantojen kategoriaan. Erityisesti Oulanka-, Kitka- ja Kuusinkijokien järvitaimenkannat ovat taantuneet 1990 -luvun puolelta asti. Tutkimuksia on tehty laajamittaisesti vesistöalueilla lisätiedon saamiseksi ja kantojen vahvistamisen tueksi. Vesialueiden omistajat ovat pitkäjänteisesti pyrkineet tukemaan istutuksilla jokialueille kalakantoja, mutta osittain näiden kautta saadut tulokset istutusten onnistumisesta ovat olleet huonoja. Yli- ja Ala-Kitkajärveen laskevissa puroissa ja joissa on olemassa alkuperäinen järvitaimenkanta, jonka tilanne on ollut vaarantunut, mutta järvioltaaseen laskeviin jokiin on suoritettu paikoin mittavia kunnostustoimenpiteitä luontaisen lisääntymisen tukemiseksi ja tätä kautta kannan tilannetta ja säilyvyyttä on saatu, sekä parannettua että turvattua.

Näiden jokialueiden lisäksi on useiden järvioltaiden yhteydessä pienempiä jokialueita, joissa luontaiset järvitaimenkannat ovat huomattavasti taantuneet. Näiden jokien ja purojen merkitystä järvien taimenkantoihin, on ihmistoiminnan johdosta (mm. uittoperkaukset) heikennetty ja näitä alueita tulee saattaa kunnostustoiminnalla lähemmäs luonnontilaa, jolloin järvitaimenen luontaiselle lisääntymiselle soveltuvia alueita saadaan merkittävästi lisää.

LUONNOS 22.6.2021

Vaellussiika (*Coregonus lavaretus*) on ollut Koillismaalla merkittävä kalalaji kaupallisesti ja vapaa-ajan kalastuksessa, jonka kantojen tilanne on paikoin taantunut. Siikakantojen tilaa on vahvistettu pitkäaikaisilla tuki-istutuksilla ja Koillismaalla on vahvat ja pitkät perinteet kalapoikasten kasvatuksesta luonnonravintolammikkotoimintana. Tämä on mahdollistanut siikakantojen elpymisen monissa vesistöissä, mistä vaellussiika on lähes kokonaan vuosien saatossa ehtinyt kadota.

Harjus (*Thymallus thymallus*) on kuulunut Koillismaan alkuperäisiin joki- ja järvilajeihin, joiden kantojen tilanne ei ole merkittävästi muuttunut vuosien saatossa. Harjusta on niin ikään saatu palautettua ja kantojen tilaa parannettua istutustoiminnan tuloksena. Monilla virtavesillä ja jokialueilla onkin hyvät ja vahvat harjuskannat vapaa-ajankalastajille.

5. Täpläravun ja muiden vieraslajien huomioon ottaminen toimenpiteissä

Koillismaan Kalatalousalueella esiintyvistä vierasperäisistä eläinlajeista merkittävimpiä haittoja ovat aiheuttaneet kanadanmajava (*Castor canadensis*), Piisami (*Ondatra zibethicus*) ja Villiminkki (*Neovison vison*), jotka ovat muodostaneet elinvoimaisia populaatioita paikallisesti. Näiden lajien torjumiseksi on järjestetty koko alueella poistopyyntiä pitkän aikaa, jolla on saatu merkittävästi vähennettyä kalakannoille koituvia haittoja. Kanadan majavien poistojen yhteydessä, on kalojen luontaisilla kulkuväylillä (purot, joet), majavanpatoja purettu kohdennetusti aina tarpeen vaatiessa, jolloin patojen ympäröiviä metsä- ja suoalueita, on saatu palautettua luonnontilaiseksi. Majavien poistojen yhteydessä on pitänyt varmistaa, että kyseiset eläimet ovat alkuperältään vierasperäistä rotua, jolloin näitä lajeja on pyrittävä vähentämään. Villiminkkejä ja majavia ovat poistaneet pääasiassa vesialueiden omistajat, joilla on ollut paras asiantuntemus haittaeläinten kannoista. Piisamien ei sen sijaan ole huomattu merkittävästi lisääntyneen, mutta esiintymisalueilla on tehty seuranta kantojen tilasta. Tällä hetkellä Piisameja esiintyy useissa Koillismaan vesistöissä, mutta merkittävää haittaa vesiluonnolle näistä ei ole ollut.

Vierasperäisistä kasvilajeista uhkaavimmiksi alkuperäisille kasveille voidaan mainita Lupiini (*Lupinus polyphyllus*) ja voimakkaasti 2000-luvulla järviolueilla lisääntynyt Kanadan vesirutto (*Elodea canadensis*). Lupiinin esiintyminen Koillismaalla on hyvinkin paikallista, eikä isoja massakasvustoja juurikaan esiinny. Koillismaan vuotuiset luonnonolosuhteet (talvi ja keuhaisin melko lyhyt kasvukausi) ovat osaltaan vaikuttaneet leviämiseen ja menestymiseen, mutta paikoin kasvu onnistuu kohtalaisesti tiedetyillä esiintyvyyalueilla, eikä leviämisestä uusille alueille ole raportoitu.

Kanadan vesirutto on vallannut monin paikoin merkittäviä vesialueita ja aiheuttanut haittaa mm. vesistöjen virkistyskäyttöön. Vesiruttokasvustot ovat esiintyneet nk. massakasvustoina, jolloin liikkuminen veneillä on paikoin estynyt kokonaan. Vesiruton ilmaantuminen on Koillismaalla melko tuore ilmiö, eikä täysin selvää kuvaa ole vielä saatu syistä, miksi juuri Koillismaan vesistöt ovat otollisia kasvuympäristöjä massakasvustojen esiintymiselle, joten tutkimustyötä kasvustojen levittäytymiseen on jatkettava. Massakasvustoalueilla veden vaihtuvuus on estynyt jopa läpivirtaavissa vesistöissä ja näin ollen veden vaihtuvuus eri vesistökohteilla

LUONNOS 22.6.2021

paikoitellen estynyt kokonaan. Tyypillisesti kasvustot ovat esiintyneet järvien lahtialueilla ja luontaisesti vaihteluväli ollut n. 10-12 vuotta, jonka aikana massakasvustot ovat puhjenneet ja taantuneet. Vesiruton leviämisestä Koillismaalle on esitetty erinäisiä teorioita (mm. lintujen mukana, ihmistoiminnan seurauksena), mutta varmaa tietoa ei tästä ole olemassa. Joillain alueilla massakasvustot ovat aiheuttaneet merkittäviä haittoja kalastukselle, koska vesistöissä liikkuminen on estynyt, eikä kustannustehokkaita poistokeinoja ole vielä keksitty. Vesiruton poiston ongelmat ovat vaikuttaneet varsinkin pienten vesistöjen talvisiin happitilanteisiin. Massakasvustojen hajoamisprosessin johdosta, on useissa vesistöissä koettu merkittäviä hapettomia jaksoja, jotka ovat pahimmillaan johtaneet kevättalvien aikana kalakuolemiin vesistöjen happitilanteen heikentyessä. Osakaskunnat ovat osoittaneet huolensa juuri vesistöjen tilan muutoksista massakasvustoalueilla ja näiden torjumiseksi pitää luoda vahvat ja toimivat käytännöt.

Vesistöissä on tapahtunut paikoitellen runsastumista tiettyjen kalalajien osalta, joita ei ole aiemmin tavattu merkittävästi. Tietyillä isommilla järvioltailla mm. Kuore (*Osmerus eperlanus*) on alkanut menestyä ja muodostaa merkittävän uhan alueen muikkukannoille. Yleisesti kuoretta ei ole tavattu tai saatu saaliiksi mm. nuottauksen yhteydessä, mutta paikoin se muodostaa jo merkittävän osan nuottausapajan saaliista. Kuorekantojen lisääntymisen ehkäisemiseksi pitää kohdentaa riittävän tehokasta, oikein ajoitettua tehopyyntiä, jolla pystytään kantaa pitämään maltillisena.

Koillismaalla tavatut jokirapuesiintymät (*Astacus astacus*) ovat melko vähäisiä ja esiintymät ovat erittäin paikallisia. Täplärapua ei ole istutettu alueella sijaitseviin vesistöihin, eikä niitä ole raportoitu löytyneen miltään vesistöalueelta, jonne niitä mahdollisesti olisi laittomasti siirtoistutettu. Tietävistä jokirapuesiintymistä elinvoimaiseksi kannat tiedetään olevan vain yhdellä esiintymäalueella, jossa pienimuotoista yksityishenkilöiden tekemää vuotuista rapujen pyyntiä on harjoitettu ilman, että kantojen tilaan on tullut merkittäviä muutoksia. Rapujen esiintymiseen alueella vaikuttavat mm. pitkät ja kylmät talvet, sekä lyhyt kasvukausi kesäisin. Uhkatekijänä tulevaisuudessa on yleisesti vesistöjen tilanteen muuttuminen suotuisampaan suuntaan rapujen lisääntymisen kannalta, joka mahdollistaa näiden leviämisen uusille vesialueille. Tulevaisuudessa pitääkin osakaskuntien olla valmiita seuraamaan kehitystä vesialueillaan ja pyrkiä hankkimaan tietoa myös jokirapujen vesistökohtaisista kannoista.

6. Ehdotus kalastonhoitomaksuina kertyvien varojen omistajakorvauksiin käytettävän osuuden jakamiseksi

Kalatalousalue jakaa vesialueiden omistajakorvaukset KALPA -järjestelmän (kalatalousalueiden sähköiset palvelut) saatujen vesialueiden omistajatietojen pohjalta. Järjestelmän kautta saadaan tiedot vesikiinteistöistä ja niiden omistajista. Jaettava korvaus perustuu maksullisten yleiskalastusoikeuksien käyttöön kalavesillä, sekä kalastusopastointiin. Jako tapahtuu edelliseen vuoden joulukuun viimeisenä päivän omistussuhteiden ja edellisen vuoden kalastusrajoitusten mukaisesti. KALPA -järjestelmässä voidaan määritellä kalatalousalueille kalastusrasitusta kuvaava perusarvo, jonka pohjalta määräytyy suhteellinen rahallinen osuus vuosittain jaettavasta korvauksesta.

Koillismaan Kalatalousalueen perusarvoksi on määritelty kaikille vesialueille **3**. Arvoasteikko 0-5, jossa arvo 0 kuvaa "Ei rasitusta"-tilaa ja arvo 5 kuvaa "Suuri rasitus"-tilaa.

7. Alueellinen edunvalvonta

Kalatalousalueen tehtävänä on pyrkiä vaikuttamaan kannanotoilla ja lausunnoilla erilaisiin vesistöjen tilaan ja käyttöön liittyviin hankkeisiin, yhteistyössä vesialueiden omistajien kanssa. Kalatalousalueen rooliin kuuluu ottaa osaa yhteistyöryhmien, neuvottelukuntien ja muihin vesistöjen käyttöön ja hoitoon liittyviin tilaisuuksiin ja tapahtumiin. Kalatalousalue voi toimia myös vesialueiden omistajien tukena asiantuntijan roolissa kalatalouden kokonaisvaltaisessa kehittämisessä toimialueellaan. Kalatalousalueen tulee seurata ja kehittää toimia käyttö- ja hoitosuunnitelmaan asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

8. Viestintäsuunnitelma

Kalatalousalueen viestintäsuunnitelma pohjautuu sähköisten palveluiden hyödyntämiseen. Sisäisen viestinnän päämääränä, on saattaa tehokkaasti esille tulevia asioita kalatalousalueen toimihenkilöiden tietoon. Ulkoinen viestintä tullaan järjestämään nykyaikaisten kotisivujen muodossa nettipalveluun, johon luodaan toimintaympäristö kalatalousalueeseen kuuluvien vesialueiden omistajien tarpeita ja yhteydenpitoa varten. Kalatalousalueen internetsivut www.uistin.net toimii yleisenä tiedotus- ja informaatiokanavana koko toimialueella. Sivuston tarkoitus on olla osa kokonaisvaltaisten kalatalousasioiden edistämisen työkalu hallinnolle ja vesialueiden omistajille. Ulkoisesta ja sisäisestä viestinnästä vastaa toiminnanjohtaja yhdessä hallituksen puheenjohtajan kanssa.

Kalatalousalue varmistaa vuosittain toimintasuunnitelmassaan riittävät resurssit sivustojen toimivuuden ja käytettävyyden varmistamiseksi. Lisäksi ulkopuolinen tiedotusstrategia kuuluu vuosittain päätettäviin asioihin.

9. Käyttö- ja hoitosuunnitelman täytäntöönpano

Käyttö- ja hoitosuunnitelman toteuttamisesta vastaavat yhdessä kalatalousalue, kalastusoikeuden haltijat, vesialueiden omistajat sekä viranomaiset. Osakaskuntien on järjestettävä omien vesialueiden kalastusta ja vesialueiden hoitoa tämän suunnitelman mukaisesti ja viranomaisten on otettava suunnitelman linjaukset huomioon päätöksenteossa. ELY-keskus toimeenpanee sellaiset alueelliset säätelytoimenpiteet, joiden soveltaminen edellyttää ELY:n päätöstä kulloisessakin asiassa.

Käyttö- ja hoitosuunnitelman tehokas toimeenpaneminen ja suunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden saavuttamiseksi, edellytetään riittävän rahoituksen varmistaminen yhteiskunnallisella tasolla.

Toimeenpanoon liittyy monia vuosittain tarkentuvia toimia ja asioita, joiden yksityiskohdat, aikataulut ja toteutuksien muut yksityiskohdat tulee käsitellä vuosittaisessa kalatalousalueen toimintasuunnitelmassa. Toteutusta seurataan vuosittain käsiteltävässä toimintakertomuksessa, josta tulee selvitä riittävästi, miten toteutetut toimet tukevat laadittua käyttö- ja hoitosuunnitelmaa. Vuosittainen toimenpiteiden seuranta antaa selkeän kuvan toimien vaikuttavuudesta ja käyttö- ja hoitosuunnitelman päivittämistarpeista.

10. Vaikuttavuuden arviointi ja suunnitelman päivitys

Käyttö- ja hoitosuunnitelman vaikuttavuutta ja tuloksia arvioidaan asetettujen tavoitteiden toteutumisen perusteella. Tavoitteiden toteutumista tarkastellaan kahdessa osassa siten, että ensimmäinen arviointi toteutetaan viisi (5) (??) vuotta käyttö- ja hoitosuunnitelman käyttöönotosta. Toisen osan arviointi suoritetaan kymmenen (10) (??) vuotta käyttö- ja hoitosuunnitelman käyttöönotosta. Vesialueiden omistajien tehtäviin kuuluu raportoida omalta osaltaan käyttö- ja hoitosuunnitelman täytäntöönpano omassa toiminnassaan arviointeja varten. Toiminnanjohtaja tekee arvioinneista yhteenvedot ja esittää arviointien tulokset ja niistä mahdollisesti seuraavat toimenpide-ehdotukset kalatalousalueen vuosikokouksien lisäksi kyseisten tarkistusvuosien vuosikertomuksen liitteeksi.

Käyttö- ja hoitosuunnitelman päivitykset ja lisäykset tehdään arviointien yhteydessä todettujen muutostarpeiden perusteella.